

Pengevirke

Tema: **Klima**

Merkur og klimaet

Sådan arbejder vi på at kortlægge og mindske vores eget klimaaftryk

Økologisk økonomi

Professor: Vi skal styre efter planetens grænser

Nøglen til forandring

Hvordan bliver vi klar til den grønne omstilling?

Pengevirke

Udgivet: Maj 2019

ISSN: 1399-7734

Online ISSN: 1901-2020

Udgives af: Merkur Andelskasse

Redaktion: Liva Johanne Ehler Molin
(ansvarshavende) lm@merkur.dk.

Holdninger og synspunkter, der kommer til udtryk i de enkelte artikler og indlæg, er de pågældende forfattere selv ansvarlige for. De er således ikke nødvendigvis udtryk for redaktionens synspunkter.

Layout: Tobias Frost, www.studiofrost.dk

Forside: Ravi Roshan, unsplash.com

Tryk: KLS PurePrint A/S

Oplag: 16.200

Udkommer: To gange om året

Klimapåvirkning: Magasinet er trykt på 100% bionedbrydeligt papir og bionedbrydelig trykfarve. Med sin kombination af Cradle to Cradle-mærket, FSC-mærket og CO2-mærket sikrer vi desuden, at papiret kommer fra ansvarlige kilder, samt at selve trykningen af magasinet er sket på en CO2-neutral facon. Vores trykkeri KLS PurePrint får strøm fra vindmøller og leverer magasinet til os i el-lastvogne.

Hvor skal forandringen komme fra?

I dette nummer af Pengevirke sætter vi fokus på klima. Det er et stort emne, som rummer mange spændende og vigtige historier - flere end, der er plads til i ét magasin! For selvom vi har kendt til klimaforandringerne i mange år, har vi stadig en lang vej foran os, hvis vi skal begrænse temperaturstigningerne. Vi skal handle hurtigt, og vi skal være ambitiøse. Det gælder alle samfundets niveauer: regeringen, virksomhederne og borgerne skal alle være med. Magasinet her handler derfor også om klima på flere forskellige niveauer.

En professor i økologisk økonomi, formanden for Økologisk Landsforening, og en medstifter af Den Grønne Studenterbevægelse skriver fra hver deres udgangspunkt om det politiske niveau. Regeringen har et ansvar for at lede os i den rigtige retning og implementere den lovgivning, der skal til, for at Danmark rent faktisk kan blive en "grøn vindnation", og for at borgerne kan træffe bæredygtige valg. Men borgerne har også en stor forandringskraft. Vi har netop været vidne til en bevægelse, der startede med én skolepige i Sverige, og som blev til store klima-skolestrejker over hele verden. Den slags bevægelser har også potentiale til at skabe store forandringer.

Når vi her i magasinet ikke kun fokuserer på det politiske, men også skriver om, hvad du og jeg kan gøre for at mindske vores klimaaftryk, så er det ikke for at lægge hele ansvaret for klodens ve og vel over på det enkelte individ. Ingen kan tage så stort et ansvar på sig alene. Men der er meget, vi kan gøre. Med de forandringer vi står over for, hvor den grønne omstilling vil komme til at handle om meget mere end bare at opstille flere vindmøller, er det afgørende, at vi alle begynder at indstille os på en ny virkelighed, hvor også vores daglige vaner og livsstil vil ændre sig. Derfor spiller det personlige niveau også en vigtig rolle.

Det gør virksomhederne også. Vi plejer altid at skrive om Merkurs kunder her i Pengevirke, og de viser mange gode eksempler på, hvordan virksomheder og institutioner kan tage ansvar. Merkur er også selv en virksomhed, hvor klima- og miljøhensyn vægter højt, og vi beskriver derfor også vores egen klimaindsats.

Nogle mener, at små forandringer ikke gør nogen forskel i det store billede. Hvad hjælper det, at jeg som person ændrer vaner, eller at Danmark som et lille land fører en anden politik? Der findes ikke ét enkelt tiltag, der redder verden med et snuftag, men hver gang nogen gør noget, er det et eksempel, som andre kan efterfølge i jagten på det gode, grønne og langtidsholdbare samfund, vi stræber efter. Vi påvirker hinanden med vores handlinger, og derfor kan og skal vi alle sammen være med til at skabe forandringen.

Liva Johanne Ehler Molin

Indholdsfortegnelse

Merkur og klimaet

Sådan arbejder vi på at kortlægge og mindske vores egen klimapåvirkning.

Side 4

.....

INTERVIEW:

Økologisk økonomi

Professor Inge Røpke mener, at vi skal styre efter planetens grænser.

Side 6

.....

REPORTAGE:

Børnene skal forme fremtiden

På Den Grønne Friskole har eleverne grøn omstilling på skemaet.

Side 10

.....

Klimaguide

Vil du mindske dit klimaaftryk? Sådan kommer du i gang.

Side 20

.....

Tre gode klimanyheder

Flydende solceller, festivaler i kamp mod engangsplastik og lys til verdens fattigste.

Side 22

.....

KLUMME:

Landbrugets omstilling

Økologer er klar med nye klimatiltag, men hvor er politikerne?

Side 24

.....

Vibe i knibe

Nyt samarbejde skal bremse vibens tilbagegang i Danmark.

Side 26

.....

INTERVIEW:

GABV fylder ti år

Formanden for den bæredygtige bank-alliance fortæller om udviklingen.

Side 28

.....

DEBAT:

Al magt til fremtiden!

Hvem taler fremtidens og de kommende generationers sag?

Side 32

.....

LONGREAD:

Nøglen til forandring

Den grønne omstilling kræver store forandringer, men sociale og psykologiske mekanismer påvirker vores motivation og evne til at ændre vaner.

Side 14

.....

Nyt fra Merkur

Side 34

.....

Merkur og klimaet

Hensynet til miljø og klima er en integreret del af Merkurs værdier og vores daglige arbejde. Det gælder både i forhold til de bankprodukter vi tilbyder, måden vi driver virksomhed på, og de penge vi låner ud til nye grønne virksomheder.

Af Liva Johanne Ehler Molin

Som pengeinstitut arbejder vi med en tredobbelt bundlinje. Det vil sige, at økonomien skal være bæredygtig, men samtidig skal vi også tage vare på mennesker og natur. Derfor er klima ikke blot et isoleret fokusområde for Merkur, det hænger også tæt sammen med hele vores værdisæt. Vores perspektiv på klimaet er helhedsorienteret. For eksempel ser vi ofte, hvordan en løsning på et klimaproblem også kan have flere gavnlige afledte effekter inden for andre områder. Når vi har finansieret solceller på skoler i Burkina Faso og Senegal i forbindelse med vores CO2-Sparekonto, er det en klimaløsning, men samtidig har det en række andre effekter: det resulterer i mere og bedre skolegang for børn, og samtidig bliver det muligt at undervise voksne om aftenen. Så klimafordelene spiller i det tilfælde sammen med både sociale og uddannelsesmæssige gevinster. Eksemplet viser, at der kan være meget at vinde ved et helhedsorienteret blik på nye sammenhænge og muligheder.

En ny forpligtelse

Merkur har en konkret påvirkning på klimaet gennem de penge, vi låner ud. Vi finansierer blandt an-

det vedvarende energi, økologisk og biodynamisk landbrug, virksomheder baseret på cirkulær økonomi, økologisk byggeri og meget mere. Det gør vi for at støtte op om de virksomheder og produkter, der tager vare på jordens ressourcer, så de også står til rådighed for fremtidige generationer.

Sådan har vores udlånspolitik været i mange år. Men som noget nyt har Merkur nu også påtaget sig en forpligtelse til at måle og rapportere på den klimapåvirkning, som vores udlån har. Et af vores vigtige partnerskaber er Global Alliance for Banking on Values (GABV), som er en international sammenslutning af bæredygtige banker. GABV's medlemmer har i fællesskab besluttet at yde deres bidrag til, at vi når Parisaftalens klimamål om en temperaturstigning, der ikke overstiger 2 grader. Derfor har Merkur sammen med en række andre medlemsbanker forpligtet sig til at måle og rapportere på CO2-påvirkningen af vores samlede aktiviteter.

Næste år vil vi for første gang rapportere på dette felt. At måle og rapportere på CO2-påvirkning af udlån er teknisk meget vanskeligt og rummer utallige dilemmaer. Vi har næppe fundet den endegyldige løsning på disse dilemmaer til næste år, men vi vil arbejde målrettet og opmærksomt på feltet, fordi vi mener, at det er vigtigt, at bankerne tager ansvar – også for den påvirkning som vores udlån har. Vi håber dermed også, at det nye initiativ kan være til inspiration for resten af banksektoren.

Merkurs grønne produkter

En ting er udlånet, noget andet er de konkrete services, vi tilbyder vores kunder. I Merkur har vi i mange år haft flere forskellige klimavenlige produkter på hylderne. Det klimavenlige valg skal helst også være det billigste, og derfor har vi for eksempel

valgt at gøre renten på vores billån afhængig af, hvor meget din bil belaster miljøet. Du får den mest fordelagtige rente hos os, hvis du køber en elbil, og vi tilbyder naturligvis også lån til en ny cykel.

Er du boligejer, og vil du i gang med energirenovering, så kan du benytte dig af vores Klimalån til nye tiltag i huset, der sparer på energien. Det er både godt for klimaet, og du sparer på el- og varmeregningen. Det kan være lån til at installere sol-celler, jordvarme, efterisolering eller til at udskifte oliefyret med en varmepumpe.

Dine sparepenge kan du sætte på vores Klimakonto eller CO2-Sparekonto. Her donerer Merkur hvert år et beløb, der er relativt til dit indestående på kontoen, til henholdsvis miljøorganisationen Vedvarende-Energi (Klimakonto) og energiprojekter i udviklingslande (CO2-Sparekonto). I 2018 har Merkur blandt andet støttet et skovrejsningsprojekt i Uganda og sol-celler på skoler i Burkina Faso og Senegal.

Sidst men ikke mindst kan vi også hjælpe dig med at gøre en forskel via din pensionsopsparing eller andre investeringer. Merkur har en række investeringsfonde, som lever op til strenge bæredygtighedskriterier samtidig med, at de giver et godt afkast. Du kan for eksempel investere i en grøn energifond, som genererer ny vedvarende energi over hele Europa.

“

Det er en hjørnesteen for Merkur, at vores omtanke for miljøet udadtil også afspejles indadtil. Vi forbruger derfor med omtanke og prioriterer økologi, lavenergi og miljøcertificerede varer.

Eller i Merkur Andele - en investering, der giver Merkur mulighed for at låne ud til endnu flere grønne virksomheder og projekter. Vil du vide mere, er du altid velkommen til at kontakte os, og har du spørgsmål angående investering, kan du skrive til investering@merkur.dk.

Merkurs aftryk

Merkur sætter også et aftryk på klimaet som den virksomhed, vi er. Det er en hjørnesteen for Merkur, at vores omtanke for miljøet udadtil også afspejles indadtil. Vi forbruger derfor med omtanke og prioriterer økologi, lavenergi og miljøcertificerede varer.

En af de varer, vi gør brug af i vores daglige drift, er papir. Her har vi valgt en leverandør, som gør et særligt stort arbejde for, at eksempelvis det magasin, du sidder med i hånden lige nu, har en minimal klimapåvirkning. KLS Pureprint er Cradle-to-cradle certificeret, det vil sige, at de arbejder med en cirkulær produktion, hvor papir og trykfarve er bionedbrydeligt, og papiret kommer fra ansvarlige kilder. Derudover får de strøm fra vindmøller og leverer så vidt muligt papir og tryksager i el-lastvogne.

I Merkur får vi også selv vores strøm fra vedvarende energikilder, og vi ønsker så vidt muligt at kompensere for eget energiforbrug gennem tilsvarende investering i anlæg til energiproduktion. Derfor har vi andele i to vindmølleparker og en solcellepark. Den CO2-udledning vi forårsager, og som ikke dækkes af produktionen af energi på de vedvarende energianlæg, vi er medejere af, kompenserer vi for ved køb af såkaldte "Climate Clearing"-enheder, som er investeringer i ny vedvarende energi.

På den måde er vi stolte af at kunne kalde os CO2-neutrale. Men vi arbejder selvfølgelig hele tiden på at forbedre os og gøre endnu mere for klimaet, der hvor vi kan. ■

Du kan læse mere om Merkurs klimaaftryk, og hvad vi gør, i vores årsrapport på www.merkur.dk

*Professor i økologisk
økonomi: Vi skal styre
efter planetens grænser*

Hvis den grønne omstilling skal blive til virkelighed, har vi brug for nye visioner for samfundet, nye perspektiver, og nye måder at indrette os på. Økonomien spiller en central rolle, og derfor har Pengevirke været på besøg hos en professor, der sætter samfundsøkonomien i et nyt lys.

Af Liva Johanne Ehler Molin

Inge Røpke er professor i økologisk økonomi. Danmarks første af slagsen. Økologisk økonomi har ikke, som man måske kunne tro, noget at gøre med økologiske fødevarer, men det er et videnskabeligt felt, hvor man kobler studier i økonomi med bl.a. økosystemer, energi og systemteori. Man låner altså begreber fra både naturvidenskab, samfundsvidenskab og humaniora til at undersøge økonomien ud fra et bredere perspektiv end den traditionelle økonomiske teori.

”Grundidéen er, at i stedet for at se på økonomien i pengetermer, så kan man også altid se økonomien i biofysiske termer,” forklarer Inge Røpke fra sit kontor på Aalborg Universitets afdeling i København, hvor hun er professor på Institut for Planlægning. Det biofysiske perspektiv, som Inge Røpke taler om, har at gøre med jordens fysiske ressourcer og energi – aspekter som det nok er de færreste traditionelle økonomer, der kunne forestille sig at beskæftige sig med.

Økonomien er en krop

I økologisk økonomi ser man økonomien som én samlet organisme, hvor forskellige energier og materialer strømmer igennem og holder ”kroppen” i live. Det lyder måske lidt abstrakt, men det man får øje på, når man ser på alt det, der strømmer gennem økonomiens organisme, det er selve kroppens størrelse, forklarer Inge Røpke, og her ligger nøglen til et af de vigtige principper

Grundidéen er, at i stedet for at se på økonomien i pengetermer, så kan man også altid se økonomien i biofysiske termer.

*Inge Røpke,
professor i økologisk økonomi*

i økologisk økonomi: opmærksomhed på grænser. For vi lever på en afgrænset klode, hvor samfundsøkonomiens krop har vokset sig meget større, end der er plads til.

”De senere år er det jo blevet mere og mere klart. Det bliver for eksempel formuleret som planetære grænser, hvor én af grænserne er i relation til klima, en anden biodiversitet og så videre. Fordi vi optager så meget plads, undergraver vi vores egne livsbetingelser. Organismen fylder mere og mere i forhold til det, der er udenom.”

Så hvordan skal vores samfund se ud, hvis vi vil indrette økonomien inden for planetens grænser?

For det første er vi nødt til at indskrænke økonomien. Det sætter fokus på en etisk udfordring, for når der er grænser for økonomiens størrelse, bliver der også et etisk krav om at dele de ressourcer, vi har. I den økologiske økonomi ligger der derfor en grundlæggende tanke om omfordeling:

”Vi kunne vælge at slå om det, der er, og rage så meget til os, som vi kan, men i økologisk økonomi tager vi det som en etisk fordring om i højere grad at dele.”

Derudover er Inge Røpke overbevist om, at vi må gentænke alle dele af samfundet. Hun tænker i hele systemer, og derfor giver det ikke mening at prøve at fikse det ene problem, uden at tænke resten af kredsløbet med. Men zoomer vi ind på økonomien, er der især to områder, der ser markant anderledes ud set med den økologiske økonomis briller. Det første er priser og marked.

Reguler markedet

I traditionel økonomisk teori antager man, at udbud og efterspørgsel normalt vil regulere markedet optimalt, og at staten skal blande sig så lidt som muligt. Dog bør staten gribe ind, når skadelige udledninger af f.eks. CO2 ikke har nogen pris. Så kan økonomerne beregne, hvad prisen bør være, og derefter kan løsningen af klimaproblemerne overlades til markedet.

Det er Inge Røpke ikke enig i. For det første mener hun ikke, at priser er udtryk for, hvad noget er værd. De er sna-

rere en slags historiske konstruktioner, som for eksempel kommer til syne ved, at mænd og kvinder ikke får det samme i løn: det er ikke et udtryk for, at kvinders arbejde er mindre værd, men blot historisk arvegods, der hænger sammen med sociale strukturer og magtforhold. Derfor mener Inge Røpke heller ikke, at man kan træffe beslutninger ud fra priser. Beslutninger skal træffes ud fra demokratiske processer, hvor vi diskuterer, hvad vi vil prioritere. Bagefter kan vi så bruge både planlægning, direkte regulering og markedsinstrumenter til at opnå det, vi ønsker, for eksempel ved at gøre de ting dyrere, som vi ikke vil have.

”I mainstream-økonomi vil man tit have en modsætning mellem marked og stat, men det mener jeg er noget sludder, for alle markeder er allerede gennemregulerede,” siger Inge Røpke og peger på, at reguleringer har det med at virke usynlige, så længe vi er enige i dem. Derfor lægger vi ikke mærke til, hvor gennemreguleret markedet er. Så professoren er ikke bange for at regulere markedet endnu mere, hun mener faktisk, at det er en nødvendighed for at gennemgå en grøn omstilling.

Vækst er ikke et mål i sig selv

Det andet område, som den økologiske økonomi ser anderledes på, er vækst. Et begreb, der bliver debatteret livligt, når den grønne omstilling kommer på tale. Der er dem, der argumenterer for, at økonomisk vækst er så tæt forbundet med CO₂-udledning, at vi er nødt til at bremse den. Andre mener, at CO₂-udledning vil kunne afkobles fra vækst i fremtiden, fordi vi udvikler os og bliver mere effektive, og at vi derfor vil kunne skabe en ’grøn vækst’.

Inge Røpke starter fra et andet udgangspunkt: tilbage ved de biofysiske grænser. I stedet for at styre efter vækst eller ikke-vækst, skal vi styre efter grænserne for, hvor meget CO₂-udledning, der må være, og hvor meget areal vi kan forbruge. Derefter må vi se, hvad den pengemæssige vækst bliver.

”Jeg vil aldrig sige, at vækst er et mål i sig selv,” slår Inge Røpke fast.

Men vækst er netop et mål i sig selv i

den samfundsmodel, vi har i dag. De fleste politikere taler om vækst på en måde, så det næsten lyder som om Danmark går under, hvis væksten falder. Det handler om at sikre privilegier som høj levestandard og lav arbejdsløshed. Så hvordan vil vi klare os i samfundet, hvis vi ikke har det mål for vækst?

”Ofte vil man have økonomisk vækst, fordi man skal bruge den til at opfylde nogle andre mål. Det er de andre mål, der er interessante: velfærd, hvordan vi har det, rent miljø, meningsfuld beskæftigelse og nogenlunde ligevægt på betalingsbalancen.”

Hvordan kan vi opfylde de mål uden økonomisk vækst?

”Det tænker jeg kræver rigtig mange forskellige politikker. Lad os sige, at alle skal have en fornuftig bolig. Så kan det godt være, vi skal væk fra nogle af de ejerskabsstrukturer, vi har omkring boligsystemet i dag. Vi har et utrolig spekulationsfremmende boligsystem, det skal vi måske konstruere på en anden måde.”

Skal vi indstille os på at gå ned i levestandard?

”Det er det biofysiske, der er afgørende, så det materielle forbrug skal vi skære ned på. På kort sigt har jeg svært ved at se andet end, at det må koste noget på levestandarden, men man skal være opmærksom på, hvad det er af levestandarden, det går ud over. Det går for eksempel ud over kød og flyvning, men det behøver ikke gå ud over omsorgsydelser. Så der er masser af de ting, vi lægger vægt på, som man fint kan have.”

På kort sigt har jeg svært ved at se andet end, at det må koste noget på levestandarden.

*Inge Røpke,
professor i økologisk økonomi*

Venter øko-paradiset?

Inge Røpke taler altså om et samfund, hvor vi har meget mindre materielt forbrug, men hvor vi fint kan forbruge andre goder, såsom sundhedsydelser, børnepasning, massage, klipning og teaterbilletter, som ikke har nogen høj klimabelastning. Vil det også på nogle punkter være et bedre samfund?

”Jeg ved godt, hvad standardsvarene er. Det er noget med, at det er en win-win situation, fordi vi bliver mere afstressede, vi kan lægge mere vægt på samvær og få en bedre naturrelation,” svarer Inge Røpke og indrømmer, at det med visionen ikke er hendes spidskompetence.

Hun tænker sig lidt om, for at finde ud af, hvordan hun skal forklare sit synspunkt. Det handler i bund og grund om, at vores præferencer bliver skabt af det samfund, vi lever i. Vores ønsker om at rejse, prøve nye ting, udvikle identiteten, og vores praktiske behov for eksempel for at have en bil. Pointen er, at vi også kunne leve i et andet samfund, der skabte nogle helt andre præferencer, som er mindre krævende for klodens ressourcer, og hvor vi kunne være nøjagtig lige så tilfredse. Men det er svært at forudse, hvad de præferencer ville være.

”Så det er det, der gør det svært. Jeg kan godt blive lidt irriteret over øko-freaks, der siger, at vi vil have det meget bedre i et økosamfund, for så er vi ikke så stressede. Jeg tænker, der er altså en hel masse mennesker i dag, som er rigtig tilfredse med det liv, de kan leve, og som ikke synes, det er spor morsomt, at vi skal lave om på det.”

Så overgangen til et nyt samfund og en ny økonomi vil ikke være let, og derfor kan man heller ikke bare fremstille en vision om et nyt øko-paradis: ”Det kan vi måske godt få, hvis samfundet kan skabe nogle andre præferencer, men de mennesker vi har i dag, de præferencer som vores nuværende samfund har skabt, det bliver svært at lave om.”

Men det er samtidig et valg, vi har, understreger professoren. ”Det er de kommende generationer, vi taler om. ■

FOTO: PRESSEFOTO, AROS

UDSTILLING

Klimakunst på AROS

Tomorrow is the Question er navnet på kunstmuseet AROS' første særudstilling i 2019, som tager udgangspunkt i FN's 17 Verdensmål. Udstillingen består af en række værker af 15 internationale samtidskunstnere og byder blandt andet på en rødgående jordklode, et interaktivt vandfald og bordtennisborde, der opfordrer til, at gæsterne spiller med hinanden. AROS skriver om udstillingen, at de forskellige værker har til formål at få os til at tale om og reflektere over de udfordringer, vi står overfor i forhold til klimaet.

Tomorrow is the Question kan ses på AROS indtil den 4. august 2019.

🔗 Se mere på www.aros.dk

APP

Tjek tøjmærket

Tøjindustrien er en af de helt store klimasyndere, men med den australske app *Good on You* kan du se, hvordan over 2000 tøjmærker er blevet rangeret i forhold til etisk ansvarlighed og bæredygtighed. I dag fylder transparens i modeindustrien og spørgsmål om, hvor vores tøj egentlig kommer fra mere og mere. Det kan dog være en jungle at finde rundt i, og det er her, at *Good on You* har lavet mellemregningerne for os. De rangerer et mærke alt efter, om det er certificeret af eksempelvis Fair Trade og/eller Global Organic Textile Standard, og om mærkets opgørelser over materiale og leverandører er offentligt tilgængelige.

App'en er gratis og kan downloades i App Store og Google Play.

🔗 Find mere information på www.goodonyou.eco/

PODCAST

Sidste mand slukker lyset

Er du klimaoptimist? Eller klimapessimist? I podcastserien *Sidste Mand Slukker Lyset* finder vi en af hver. DR's videnskabsredaktør Søren Bjørn-Hansen er pessimist, mens hans medvært, klimajournalist Rasmus Thirup Beck, er ukuelig optimist, og sammen prøver de at komme frem til, om menneskeheden er fortabt, eller om der er lys for enden af klimatunnellen. Baseret på fakta og med eksperter som gæster, diskuterer de blandt andet om elbilen kan redde os, om verden drukner i vand, og hvad klimakrisen kommer til at betyde.

🔗 Du kan finde serien på dr.dk/radio/p1 eller i din foretrukne podcast-app

FOTO: PRESSEFOTO, DR

Børnene skal forme fremtiden

Mens børn og unge over hele verden skolestrejker for klimaet, har en gruppe elever på Amager grøn omstilling på skemaet. Pengevirke har været på besøg hos Den Grønne Friskole, hvor bæredygtighed er en lige så naturlig del af skoledagen som grammatik og regnestykker.

*Af Liva Johanne Ehler Molin
Fotos: Den Grønne Friskole*

Den Grønne Friskole ligger hverken i skoven eller på landet, men lige midt på Amager i et nedlagt industri kvarter. Alligevel er naturen et vigtigt, omdrejningspunkt for skolen, der har fokus på bæredygtighed og grøn omstilling. Det er vigtigt, at børnene får et nært forhold til naturen, for på den måde vil de også blive bedre rustet til at passe på den, fortæller skoleleder Dorthe Junge, da Pengevirke kommer på besøg en tirsdag formiddag.

Læring fra virkelighedens verden

Børnenes hverdag på Den Grønne Friskole er bygget op omkring projektarbejde, som understøtter skolens grønne fokus, og i stedet for et almindeligt skema med dansk, matematik og fysik har de et årshjul inddelt i projekter. Dorthe Junge hiver en plakat frem med en stor cirkel inddelt i felter. Her kan man se, at året er begyndt med et naturvidenskabeligt projekt, hvor børnene høstede grøntsager fra skolehaven og lærte om køkkenkemi som fermentering og syltning. Senere har de bl.a. haft et innovationsprojekt, hvor eleverne var med til at designe en ny grøn skolegård og et projekt om den tyske naturvidenskabsmand Alexander Von Humboldt, der grundlagde geografien.

Humboldt-projektet endte med, at de små børn lavede opgaver om dyrenes liv til en gruppe elever fra en anden skole, mens de ældste lavede poster til et løb

ved naturvidenskabsfestivalen Bloom. Der skal være "autentiske modtagere", forklarer Dorthe Junge, for ellers bliver det ofte bare noget, man afleverer til en lærer, som ikke skal bruge det til noget. Foruden den faglige læring i det enkelte projekt, er det nemlig afgørende, at børnene lærer, at de selv kan undersøge problemer, finde løsninger og føre dem ud i livet.

"Vi skal lave noget for nogen, og noget der skal bruges i virkeligheden. Det handler om at gøre børnene handlingsduelige, og at give dem mod og kompetencer til at forme fremtiden," lyder det fra skolelederen.

Den énojede rødkælk

"I virkeligheden er vi meget lidt på det med, at jorden går under lige om lidt, fordi det kan børnene ikke magte," fortæller Dorthe Junge. "I forvejen er der mange børn, der har angst og utryghed, så det er vigtigt ikke at indpode dem med skrækscenarier. De ældste kan vi godt tale med om nogle realiteter omkring klimaforandringerne, men hos de små, der er vi nødt til at give dem en tro på, at de kan handle sig ud af det, de støder på. Og så give dem en kærlighed til naturen."

Naturen har været et vigtigt omdrejningspunkt på skolen helt fra starten. En af initiativtagerne til Den Grønne Friskole er dokumentarfilminstruktøren Phie Ambo, som fik idéen til at

“

Det handler om at gøre børnene handlingsdygtige, og at give dem mod og kompetencer til at forme fremtiden.

*Dorthe Junge,
skoleleder Den Grønne Friskole*

“

Vi prøver selv at være modeller i måden, vi bygger skolen og arbejder på. Vi køber næsten aldrig nye møbler, enten køber vi genbrug eller bygger selv.

*Dorthe Junge,
skoleleder Den Grønne Friskole*

starte en skole under optagelserne til hendes film *Så Meget Godt i Vente*, hvor hun har fulgt den biodynamiske landmand Niels Stockholm i to et halvt år. Her blev hun inspireret af landmandens nysgerrige betragtning af naturen som et sammenhængende kredsløb, som vi mennesker kan hægte os på i stedet for at lave det om, som hun udtrykker det.

Så foruden det handlingsorienterede projektarbejde er nærhed til naturen et afgørende element i skolens arbejde med grøn omstilling. Børnene skal have jord under neglene og lære naturen at

kende, så de oplever en forbundethed og afhængighed. Og det er ikke en selvfølge for børn i byen at få kendskab til planter og dyr, jord under neglene eller viden om, hvor vores fødevarer kommer fra. Men det får de på Den Grønne Friskole.

De tager for eksempel på ture til Hareskoven eller Amager Strand, dyrker grøntsager i skolehaven og følger naturens gang på årstidsture, hvor de tager det samme sted hen fire gange om året, for at følge årstidernes gang. De kan også finde på at tage ud i naturen for at skrive digte eller lave matematik. Og i

Den Grønne Friskole

- Skolen er stiftet i 2014 og har fokus på bæredygtighed og grøn omstilling.
- Der går i dag 150 elever, som er inddelt i grupper på ca. 17 efter alder samt social og faglig modenhed.
- Eleverne får ingen karakterer og går ikke til eksamen. I stedet arbejder de med evaluering, mentorordning og portfolier, hvor de beskriver, hvad de har lært.
- Skolen har en lang venteliste. Lige nu er det muligt at skrive sit barn op til 0. klasse med start i 2023. Se mere om opskrivning på www.dengroennefriskole.dk.

skolegården bor der en enøjet rødkælk, hvis liv og færden skolens mindste børn følger tæt. Så der kan være mange måder at inddrage naturen på, selvom man bor i byen, fortæller Dorthe Junge.

Grøn i et forbrugersamfund

Et nyere tema, der er kommet op på skolen, er forbrug. For hvordan skaber man en bevidsthed om ikke at være storforbruger i et samfund, hvor mange har råd til og er vant til hele tiden at købe nyt og smide væk?

”Vi prøver selv at være modeller i måden, vi bygger skolen og arbejder på. Vi køber næsten aldrig nye møbler, enten køber vi genbrug eller bygger selv,” forklarer Dorthe Junge og peger på nogle borde af træplader, der er sat fast på væggen, som en gruppe forældre har bygget ugen forinden. I det hele taget er de gamle fabriksbygninger, som skolen har indrettet sig i, fyldt med hjemmelavede ting, som børn og forældre har været med til at bygge.

I træværkstedet bliver børnene undervist i håndværk hele vejen gennem deres skoletid. De små lærer at sy, og der er i det hele taget fokus på håndens arbejde, fordi det skaber bedre forudsætninger for at genanvende frem for altid at købe nyt. Men det er ikke altid nemt, indrømmer skolelederen, for vi lever i et forbrugersamfund. Som alle andre steder er der også børn, der kommer i skole i sko, der er så dyre, at de næsten ikke tør have dem på.

”Sådan er vores samfund jo, så det er svært at lave om,” siger Dorthe Junge, og det leder hende videre til et af skolens dilemmaer, for hvor meget skal man presse på for at indpode værdier om at passe på naturen og leve bæredygtigt? Kan det ende med, at skolens børn i sidste ende gør oprør mod den bæredygtige livsstil, de er vokset op med?

Det er noget skolen er opmærksom på, og derfor har de ingen regler om, at man skal leve på en bestemt måde, men de prøver selv at gå forrest og være rollemodel. For eksempel serverer de kun

Hvis vores børn skal lære at være handlekraftige og selvstændigt kritisk tænkende, så må vi også acceptere, hvis de ikke tænker helt i den retning, som vi måske synes, de skal. Det er en balance.

*Dorthe Junge,
skoleleder Den Grønne Friskole*

vegetarisk mad, men det betyder ikke, at man skal være vegetar eller ikke må tage en kødret med til en sommerfest. Det handler om at finde en balance, hvor man skaber en bevidsthed, der er bygget på faglighed, sådan at man kan argumentere for sine valg, og ikke bare ”har lært ti tomme floskler, og så går hjem og gør noget helt andet”, forklarer Dorthe Junge.

Fremtidens grønne aktivister

Hvis det lykkes at finde den rette balance ved at udbrede skolens værdier uden at stoppe dem ned i halsen på elever og forældre, så kan det meget vel betyde, at børnene fra Den Grønne Friskole vil blive nogle mere bæredygtige samfundsborgere end den gennemsnitlige dansker, mener Dorthe Junge. Hun er i hvert fald ikke i tvivl om, at de børn, der kommer ud fra Den Grønne Friskole vil have en større bevidsthed om klima og miljø, vil træffe nogle andre livsvalg og være mere aktive i forhold til den grønne omstilling. Men der vil også altid være nogen, der går en anden vej.

”Hvis vores børn skal lære at være handlekraftige og selvstændigt kritisk tænkende, så må vi også acceptere, hvis de ikke tænker helt i den retning, som vi måske synes, de skal. Det er en balance.” ■

♥ *Den Grønne Friskole
er kunde i Merkur*

Nøglen til forandring – din magt er større end du tror

Den grønne omstilling kræver forandringer på alle planer. Politisk, teknologisk såvel som i vores personlige livsstilsvalg, vaner og tænkning. Pengevirke har spurgt to eksperter, hvilke sociale og psykologiske mekanismer, der spiller ind på vores engagement og motivation til at forandre os og leve mere bæredygtigt.

*Af Liva Johanne Ehler Molin
Illustrationer: Cecilie Castor von
Spreckelsen*

Den globale opvarmning er for alvor kommet på dagsordenen, politisk såvel som i de små hjem, hvor flere er begyndt at tænke over, hvordan deres daglige handlinger påvirker klimaet. Men nogle gange er der som bekendt et stykke vej fra tanke til handling. For det er svært at ændre vaner. Nogle spørger sig selv, om det overhovedet kan betale sig at gøre noget som enkelt individ. Andre mener, at den grønne omstilling er et politisk ansvar.

Men hvorfor har vi ikke for længst allesammen droppet kød, flytture og materielt overforbrug, når nu vi ved, at det ville være godt for klimaet? Pengevirke har talt med en ekspert i bæredygtig livsstil og en psykolog, der har forsket i vores forhold til den globale opvarmning, og de er ikke i tvivl om, at både sociale og mentale barrierer kan stå i vejen for vores engagement i klimakampen. Men måske kan vi ændre på vanetænkningen og knække koden til et større klimaengagement, hvis vi lærer at forstå de mekanismer, der ubevidst påvirker os i hverdagen?

Hvad er bæredygtig livsstil?

Først skal vi dog se nærmere på, hvordan bæredygtig adfærd og livsstil egentlig skal forstås. Kate Power, som er selvstændig konsulent i bæredygtig adfærd og arbejder for blandt andre KR Foundation i Danmark, er ikke i tvivl om, at der ligger et stort poten-

tiale i personlige livsstilsforandringer. Hun fortæller, at KR Foundation for nyligt har været med til at udgive en ny rapport om emnet¹. Her sættes vores personlige klimaaftryk i et nyt lys, fordi rapporten har et livsstils-perspektiv og en *fair share*-tilgang. Det betyder, at man har regnet på, hvor stor en mængde af drivhusgasser hver enkelt borger i verden kan udlede, hvis vi skal holde os til Paris-aftalens mål om en temperaturstigning på under to grader.

Konklusionen er dramatisk. I dag udleder en gennemsnitsdansker ifølge tænketanken Concito 12 ton CO₂ om året, hvis man regner offentlige fællesudledninger fra. I 2030 skal vi ned på 2,5 ton. Og derfra skal vi stadig reducere, så udledningen kommer helt ned på 0,7 ton per person om året i 2050.

Det er forsvindende lidt sammenlignet med den måde, vi lever på i de rige lande i dag. Klimaaftryk er stadig tæt forbundet med indkomst: jo mere du tjener, jo større er dit klimaaftryk sandsynligvis også. Så hvis man ser det fra et livsstilsperspektiv, bliver det pludselig meget tydeligt, at der skal markante forandringer til, hvis vi skal nå i mål. Ifølge rapporten vil det have den største effekt at ændre på vores forbrug af kød og mælkeprodukter, fossilbaseret energi, bilkørsel og flyrejser. Men der er mange lokale forskelle, der spiller ind landene imellem. ▶

De forandringer, der skal til, er ikke noget man bare kan gøre alene, men Kate Power har erfaret, at man kan nå langt relativt hurtigt med den rette hjælp. KR Foundation er blandt andet involveret i et projekt om, hvordan man kan støtte pioner-familier, som ønsker at reducere deres klimaaftryk. Familierne er lykkedes med at skære 10-80% af deres CO2-udledning fra i løbet af en måned med støtte til ændringer i for eksempel kostvaner, transport og boligform.

Handling skaber forandring

Men hvorfor overhovedet fokusere på din og min personlige livsstil? Er det ikke de ledende regeringer, der bør tage ansvaret for at skabe et bæredygtigt samfund?

Jo, svarer Kate Power, da Pengevirke besøger hendes kontor i det indre København. Det er hun enig i, men problemet er bare, at den politiske udvikling er gået i stå. Hun har brugt mange år

som konsulent på at forklare forskningen til politikerne uden, at der for alvor er sket noget. Hun tror på, at folket har en større forandringskraft, end mange tror, men hun får tit skudt i skoene, at det er et neoliberalt synspunkt, hvor man skubber et ansvar over på individer, som egentlig er regeringens. Det er hun ikke uenig i, men vi har bare en situation, hvor ingen gør det de skal, forklarer hun, og derfor har hun ændret sit fokus.

”Jeg ser det sådan her: hvis en person ændrer sin udledning, har det en relativt begrænset effekt på hele verden, men det har en kæmpe effekt på de mennesker, der er omkring dem. Og når der er en kritisk masse, der forandrer noget, så virker det ind på virksomhederne. Og det påvirker, hvad regeringen gør.”

Så tesen er: hvis der er pionerer nok, der går foran og viser vejen, så følger virksomhederne og lovgivningen efter. Det handler om at ændre normer, tabuer og forestillingen om, hvad der er normalt.

Normalens rammer

Forestil dig en firkant, hvor alt hvad der er alment accepteret i samfundet, ligger inden for rammerne, og det der bliver anset for at være radikalt og unormalt ligger udenfor. Firkanten ligger ikke fast, men flytter sig over tid, når samfundets normer ændrer sig. En kontroversiel idé kan ligge langt uden for firkantens rammer, som for eksempel idéen om homoseksuelle ægteskaber gjorde for relativt få år siden, men i takt med, at flere og flere taler åbent om det, påvirker vi hinanden, og firkanten flytter sig. Når idéen ikke længere er uden for normalens rammer, følger lovgivningen ofte med, som vi også har set i eksemplet med homoseksuelle ægteskaber, og derfor skaber man aldrig kun en forandring for sig selv. Man påvirker også omgivelserne, og det er grunden til, at Kate Power ser så stort et potentiale i personlige adfærds- og livsstilsforandringer.

Det betyder ikke, at alle behøver forandre sig på samme måde eller på

samme tid, understreger hun. Måske er du ikke selv klar til at forandre dit liv her og nu, men så kan du støtte op om dem, der har ressourcerne og lysten til at gøre det. Den mest almindelige respons, når nogen bevæger sig uden for firkanten, for eksempel ved at vælge en bæredygtig livsstil, er, at omgivelserne prøver at trække dem tilbage til normalen.

”Det er en helt normal psykologisk respons, der går tilbage til fortiden, at vi prøver at gøre alle ens. Hvis gruppen afviser dig fordi, du er for anderledes, så er det nærmest din død. Så selvom vores forbrug også kan bruges til at signalere, at vi er unikke, har vi det generelt bedst, når folk omkring os er relativt ens og deler sociale normer.”

Mentalt selvforsvar

Ifølge den norske psykolog og ph.d. i økonomi Per Espen Stoknes, så handler modstanden mod forandring også om, at vores sociale identitet bliver truet, når vi får at vide, at vi skal ændre livsstil på grund af klimaet.

Per Espen Stoknes har forsket i vores forhold til den globale opvarmning og beskrevet de mentale barrierer, som gør, at den viden, vi har om global opvarmning, ikke i ret høj grad forplanter sig i vores handlinger (se s. 17). Selvfølgelig findes der pionerer, som de familier KR Foundation arbejder med, som ændrer hele deres livsstil for at blive mere klimavenlige. Og Per Espen Stoknes anerkender også, at der måske er ved at ske en forandring i samfundet lige nu, hvor særligt de mange skolestrejker kan vidne om et paradigmeskift. Men som han siger, så tager det tid, før forskningen kan bekræfte denne observation.

Ifølge hans forskning, er det ikke mængden af viden, der får os til at ændre adfærd. Vi har kendt til klimaforandringerne i mange år uden for alvor at gøre noget ved problemerne. Og det er fordi mennesker er sociale flokdyr, forklarer han fra sit kontor i Oslo over en Skype-forbindelse. Vi er drevet af følelser, og vores rationalitet er svag, når det kommer til dybere forandringsproces-

Hvis en person ændrer sin udledning, har det en relativt begrænset effekt på hele verden, men det har en kæmpe effekt på de mennesker, der er omkring dem. Og når der er en kritisk masse, der forandrer noget, så virker det ind på virksomhederne. Og det påvirker, hvad regeringen gør.

*Kate Power,
konsulent i bæredygtig adfærd*

De fem mentale barrierer:

Derfor fortrænger din hjerne klimaforandringerne

Distance:

Klimaforandringerne er en trussel, som længe har været langt væk både i tid og sted. Det er meget svært for menneskets hjerne at håndtere den slags abstrakte trusler, hvor fjenden er usynlig og konsekvenserne primært finder sted i fremtiden. Paradokset er, at vi ikke gør noget, før klimaforandringerne er blevet synlige, og da vil det sandsynligvis være for sent.

Dommedag:

Medier og eksperter har fokuseret mest på katastrofortællinger og dommedagsscenerier, når det kommer til klima, og det er et problem. Det dræber nemlig vores engagement, fordi vi efterhånden bliver følelsesløse over for de mange frygtelige nyheder.

Dissonans:

Vi gør mange ting i hverdagen, som vi ved øger vores klimaaftryk. Det giver ubehag og dårlig samvittighed, men samtidig føler vi ikke, at vi kan undgå det. Det kaldes kognitiv dissonans, og den måde vi typisk håndterer de modstridende følelser på, er ved ubevidste forsvarsstrategier (min ven flyver mere end mig, derfor er jeg bedre end ham) eller ved ligefrem at benægte den viden, der er årsag til ubehaget.

Denial (fornægtelse):

Det er en helt almindelig psykologisk forsvarsmekanisme, som også er i spil, når det gælder klimaforandringerne, som jo blandt andet truer vores børn og børnebørns ve og vel. Det er ikke til at holde ud at tænke på, og derfor fortræn-

ger vi truslen, og lever videre som om, vi ikke kendte til den.

Identitet:

Når vores livsstil bliver kritiseret, føler vi os ramt personligt, og derfor går vi i forsvarsposition og også nogle gange til modangreb på dem, vi føler os kritiseret af.

De fem barrierer er formuleret af Per Espen Stoknes, psykolog, ph.d. i økonomi samt direktør for Center for Green Growth ved Handelshøyskolen BI i Oslo. I 2015 udgav han bogen *What We Think About When We Try Not To Think About Global Warming*. Siden 2017 har han desuden siddet i Stortinget for Miljøpartiet De Grønne i Norge.

ser. Derfor er det ikke nok at fokusere på oplysning og information, sådan som mange eksperter ellers længe har troet.

En af de måder vores følelser spiller ind på er, når vi oplever det, som Per Espen Stoknes kalder 'kognitiv dissonans'.

"Vi stræber alle efter at have et positivt selvbillede, og når vi så hører, at vores kødspisning, bil og flyrejser er ødelæggende for klimaet, men vi samtidig lever i et samfund, som konsekvent er baseret på fossile brændsler, så fremtvinger det to tanker, som skurer mod hinanden: Jeg ved, at det er forkert, men samtidig kan jeg ikke undgå at udelede CO₂," forklarer han.

Det giver et indre ubehag, og derfor går hjernen automatisk i gang med at lave tanker, som tager dissonansen væk. Måske tænker du på en ven, der flyver mere end dig, og på den måde kan du ubevidst retfærdiggøre dine valg. Men det er langt mere konstruktivt, hvis vi kan lære at tåle de modstridende følelser:

"Enten kan du give efter for den selvretfærdiggørelse, som hjernen serverer dig, eller også kan du sige ja, jeg flyver til Berlin for at lave et klimaforedrag. Her har jeg et forbedringspotentiale. Nu vil jeg bruge mit indre ubehag som en emotionel kraft til at sætte en forandring i gang. Jeg skal flyve lidt mindre, og så skal jeg købe kvoter, og så skal jeg arbejde endnu hårdere med at forandre flysystemet. Jeg gør mere næste år, end jeg gør i år."

"Det er en konstruktiv måde at bruge energien i dissonansen på," understreger han.

Vi skal tale om drømmen

Ifølge Per Espen Stoknes, skal vi have vendt de mentale barrierer på hovedet, for at menneskehjernen får lyst til at engagere sig. For det første skal vi tænke alle vores handlinger som sociale. Vi har det med at efterabe vores venner og familie, og derfor har dine handlinger en stor betydning. Ikke bare fordi du kan spare verden for en lille mængde CO₂, men fordi du påvirker dine omgivelser. Vi har også brug for at

handle i fællesskab med andre, og her kan klimastrejkerne være afgørende, fordi de giver os en følelse af, at vi er mange, der gør noget sammen.

"Hjernen er meget baseret på fortællinger", forklarer Per Espen Stoknes.

"Hvis jeg kan være i et fællesskab med andre, og vi deler den samme fortælling, så bliver jeg motiveret til at gøre mere."

Derudover skal samfundet indrettes sådan, at det klimavenlige valg er det nemmeste, for på den måde kan vi slippe for den kognitive dissonans, som giver os dårlig samvittighed og gør os handlingslammede. Hjernen har desuden brug for hyppig feedback, så vi skal klappe os selv på skulderen, hver gang vi har cyklet på arbejde eller sorteret vores affald. Til sidst er det ifølge Per Espen Stoknes vigtigt at have en mere

Du er ikke kun en forbruger, der køber forskellige ting, du er en person, der er i live, du er en del af naturen, samfundet, forskellige institutioner, hvor du kan have forskellige grader af indflydelse. Så tænk på et højere niveau, tænk på dig selv som et menneske, der er med til at ændre verden.

Kate Power, konsulent i bæredygtig adfærd

positiv og løsningsorienteret tilgang til klimahistorier, og denne pointe er især henvendt til medierne. Hvis vi mennesker skal motiveres til at handle, så skal vi præsenteres for tre løsninger for hver enkelt trussel, forklarer han. Og vi skal tale meget mere om drømmen om det grønne og bæredygtige samfund, vi gerne vil bevæge os hen imod.

"Martin Luther King sagde jo heller ikke 'we are facing hell'. Han sagde 'I have a dream', og så beskrev han den drøm, som alle fik lyst til at være en del af."

For Kate Power er der ingen tvivl om, at vi står over for store forandringer, der kan virke skræmmende. Men samtidig giver det os en mulighed for at genoverveje måden, vi lever på.

"Alle kan tænke på store forbedringer i deres liv. Hvis du giver folk chancen for at se på deres liv i et nyt lys, så starter de færreste med at sige 'jeg vil gerne have flere ting'. Så det er en mulighed for at gentænke, hvad vi vil have ud af vores liv."

I stedet for at tænke på, hvad vi skal skære fra, kan vi tænke over, hvad vi gerne vil have mere af i vores liv, som ikke er skadeligt for klimaet. Deltagelse i civilsamfundet, kultur, hobbyer, sociale relationer. Der er masser af aktiviteter, som potentielt kan give bedre livskvalitet med en lav klimapåvirkning. Derudover understreger Kate Power, at vi skal huske på, hvor magtfulde vi faktisk er hver især.

"Du er ikke kun en forbruger, der køber forskellige ting, du er en person, der er i live, du er en del af naturen, samfundet og forskellige institutioner, hvor du kan have forskellige grader af indflydelse. Så tænk på dig selv som et menneske, der er med til at ændre verden." ■

¹ 1,5 Degree Lifestyles: Targets and options for reducing lifestyle carbon footprints.

Udgivet af IGES, Aalto University, D-mat, Sitra og KR Foundation.

² CO₂-udledning er angivet som CO₂-ækvivalenter.

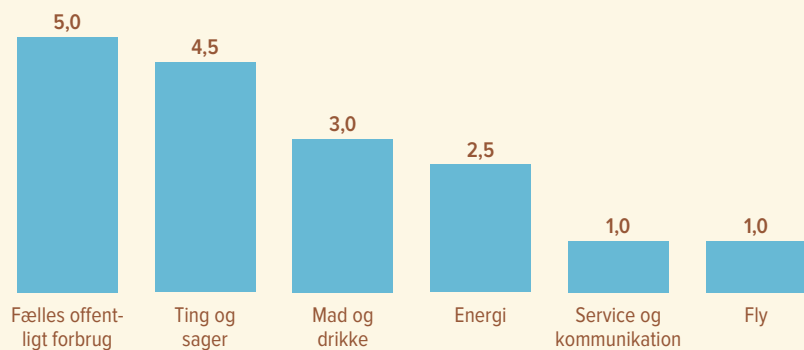

Vil du mindske dit klimaaftryk? Sådan kommer du i gang

Modsat hvad mange måske tror, ligger Danmark højt på listen over de lande, der udleder mest CO₂ per indbygger. I guiden her giver vi et overblik over nogle af de mest tilgængelige og effektive tiltag, der kan gøre hverdagen grønnere og klimaaftrykket mindre.

Gennemsnitsdanskerens udledning af drivhusgasser

Grafen her viser gennemsnitsdanskerens udledning af drivhusgasser angivet i ton per år og fordelt på kategorier. Kilde: Concito

Køb mere brugt

Det materielle forbrug, altså de ting og sager vi køber, er noget af det, der har størst indflydelse på vores personlige klimaaftryk. Kun de fælles offentlige udledninger til for eksempel infrastruktur fylder mere i Concitos opgørelse over danskernes udledning af drivhusgasser. I modsætning til de offentlige udledninger, er det relativt nemt for mange at gøre noget ved forbruget af ting som mobiltelefoner, møbler, biler og tøj. Drop brug-og-smid-væk-mentaliteten, og gå i stedet efter at købe færre ting af høj kvalitet, der kan holde længe. Eller find den indre skattejæger frem og gå på genbrugstogt, arranger en tøjbytte-aften, og tjek apps som Trendsales, der sælger brugt tøj.

Spar på energien

Bor du i et hus, ligger der et stort potentiale i energireovering, hvor du både kan spare på el- og varmeregningen og klimaaftrykket. Oliefyret kan udskiftes med en varmepumpe, huset kan efterisoleres, eller du kan installere lavenergivinduer. Du kan også producere din egen vedvarende energi ved hjælp af solceller eller en husstands-vindmølle. I forhold til den daglige transport er cykel eller offentlig transport naturligt nok de mest klimavenlige valg. Men det kan også betale sig at udskifte den gamle bil med en elbil, som på sigt vil kunne køre på CO₂-fri elektricitet. Merkur tilbyder både et fordelagtigt elbillån og et særligt Klimalån til husejere, der vil i gang med energireovering.

Tag toget

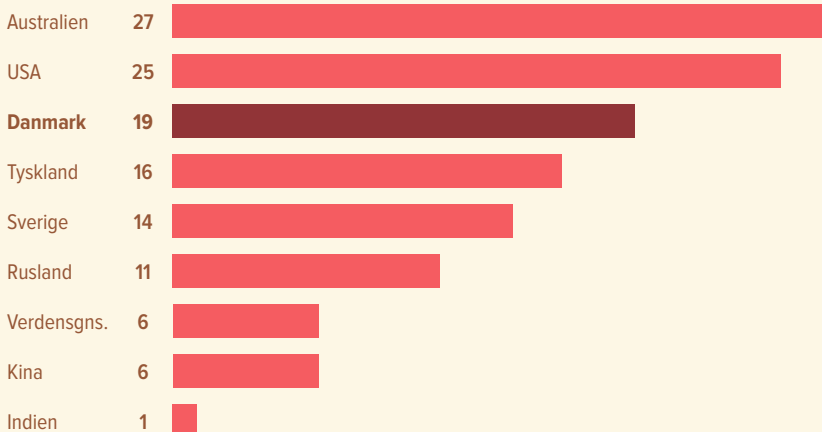
Selvom "Fly" ikke er den kategori, der fylder mest i Concitos opgørelse, så peger Concito alligevel på, at flyveturene kan være et godt sted at starte for mange, hvis man ønsker at reducere sit klimaaftryk. Tallene udgør nemlig et gennemsnit og dækker derfor også over, at nogle danskere slet ikke flyver. Så for dem der flyver, er der meget at hente her. Tager du for eksempel toget til Sydeuropa i stedet for at flyve, udleder du, ifølge Concitos beregninger, lidt under end tredjedel af den CO₂, som det ville koste at tage flyveren. Rejsens længde har også betydning: en flyvetur til Bangkok udleder nemlig otte gange mere end turen til Sydeuropa.

Oplev mere

I kategorien "Service og kommunikation" er det, ifølge Concito, svært umiddelbart at spare noget. Den tæller blandt andet aviser, kulturoplevelser og restaurantbesøg. Det er ting, som Concito generelt anbefaler, at danskerne bruger flere penge på frem for materielle ting. Concitos udregninger viser nemlig, at klimabelastningen målt per krone du bruger, er lavest i denne kategori.

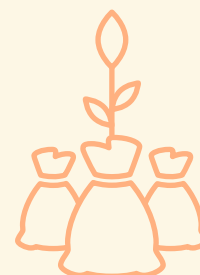
CO2-aftryk pr. indbygger i forskellige lande

Her fremgår det, at danskerne i gennemsnit udleder 19 ton såkaldte CO2-ækvivalenter om året - et tal, som Concito får til 17 ton. Det skyldes dels tidspunktet for opgørelsen og lidt forskellige metoder. Tallet inkluderer også udledningen fra varer produceret i udlandet. Kilde: The Global Footprint of Nations, 2007

Sorter dit affald

Vores affald består af mange forskellige materialer, og når vi sorterer i dem, kan de blive brugt igen til nye ting. Blandet affald ryger blot til forbrænding, og på den måde spilder vi også værdifulde materialer, der kunne være blevet genbrugt. Ifølge Miljøministeriet sparer du eksempelvis miljøet for en CO2-udledning, der svarer til en tøjvask, hvis du sorterer otte alufoliebakter i stedet for at smide dem ned til det blandede affald.

Investér i klimaet

Har du sparepenge, som står og samler støv på kontoen, eller en pensionsopsparing, så kan du investere pengene og hjælpe klimaet, samtidig med at du får et godt afkast. Gennem Merkur kan du for eksempel investere i en fond, der skaber ny vedvarende energi over hele Europa. Hvis du placerer 39.000 kr. i fonden, så svarer den grønne energi, som bliver genereret, til en gennemsnitlig danskers årlige CO2-forbrug (udregnet på baggrund af Concitos tal for den gennemsnitlige danskers udledning). Vil du vide mere om investering eller pension i Merkur, er du altid velkommen til at kontakte os.

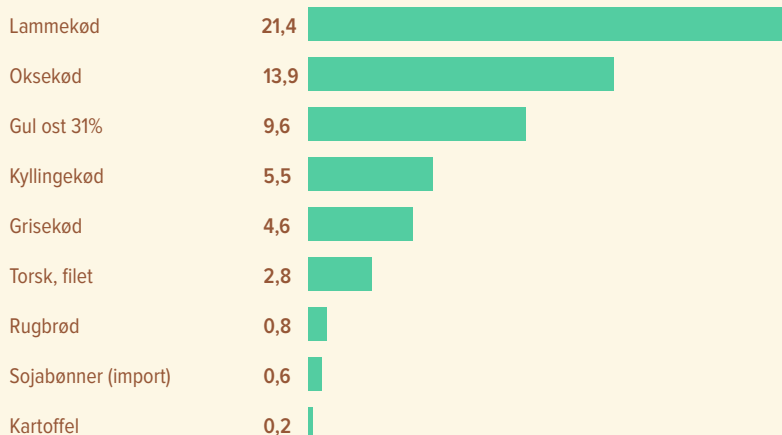

Brug din indflydelse!

Ekspert i bæredygtig adfærd og livsstil Kate Power har et godt råd til alle, der ønsker at gøre noget godt for klimaet: Du skal forandre verden. Det lyder som en stor mundfuld, men hendes pointe er, at alle dele af samfundet skal ændres, og derfor kan du starte med at løfte blikket og se på din egen mulighed for indflydelse. Måske har du et job, måske er du forælder, går i kirke, er med i en sportsklub eller taler med dine naboer. Vi er ikke kun forbrugere, der køber ting, men også mennesker, der indgår i forskellige sammenhænge og fællesskaber, hvor vi har mulighed for at gøre vores indflydelse gældende og forandre tingene lidt efter lidt. Læs interviewet med Kate Power på s. 14-19.

Fødevarers klimabelastning

Klimabelastning fra fødevarer opgjort efter vægt (kilo CO2 per kilo fødevarer). Kilde: Concito

Spis grønt

Klimabelastningen fra en gennemsnitsdanskers private forbrug af mad er større end den samlede belastning fra personens forbrug af el, varme og benzin. Ifølge Concito står kød og mejeriprodukter for 75% af den udledning, der stammer fra vores fødevarer, så hvis du gerne vil reducere dit klimaaftryk gennem den mad, du spiser, så er det et godt sted at sætte ind. Oksekød alene udgør op mod halvdelen af den samlede mængde drivhusgasser som en gennemsnitsdanskere udleder gennem mad. Derfor gør det en forskel, hvis du bytter kødet ud med grønne alternativer.

FOTOS: DENNIS SCHROEDER, WALDEN FLOATING PV (CC BY-NC-ND 2.0)

Flydende solceller vokser voldsomt

Solceller på vandet sparer værdifuld plads og gør solcellerne mere effektive.

*Af Sune Skaarup,
Verdens Bedste Nyheder*

Flere og flere lande eksperimenterer med flydende solceller som alternativ til traditionelle solcelleparker.

”Det er en af de løsninger, der skal til, for at vi kan omstille til vedvarende energi, ikke mindst i udviklingslandene. Det er en løsning, der har været

fremme i nogle år nu, og vi kan se, at den bruges i større og større omfang,” siger Gunnar Boye Olesen, der er politisk koordinator for miljøorganisationen VedvarendeEnergi, der arbejder for at bremse klimaforandringerne.

Selvom teknologien ikke er særligt udbredt i forhold til normale solcelleanlæg, har den et stort potentiale. Tal fra Verdensbanken viser, at strømproduktionen fra flydende solceller blev 100-doblet mellem 2014 og 2018.

Japan huser cirka 80 procent af ver-

dens flydende solceller, men der er store projekter på vej i både Sydkorea, Kina og Thailand.

”Det er en relativt billig løsning, som især er effektiv i de varmere dele af verden, hvor solen står højt på himlen hele året. Det er desuden en fordel at rykke anlæggene ud på vandet, da de her kun optager noget ubrugt plads”, forklarer Gunnar Boye Olesen.

Solcellerne er samtidig 15-20 procent mere effektive end normalt, fordi vandet køler dem ned. ■

VERDENS BEDSTE NYHEDER

Verdens Bedste Nyheder er et uafhængigt medie, der laver konstruktiv journalistik og kampanjer, hvor de formidler fremskridt og løsninger på verdens udfordringer. Deres arbejde tager udgangspunkt i FN's Verdensmål for bæredygtig udvikling, der handler om at løse nogle af verdens største udfordringer, for eksempel ekstrem fattigdom, global ulighed og klimaforandringer. Verdens Bedste Nyheder er kunde i Merkur.

Fire danske festivaler i kamp mod engangsplastik

Nye genbrugsglas skal spare to millioner engangskrus.

Af Anders Seneca Bang, Verdens Bedste Nyheder

Til sommer skal det være slut med at lange fadøl i engangskrus over barerne på Roskilde Festival, Tinderbox, NorthSide og Grøn Koncert.

De fire festivaler har nemlig startet et nyt initiativ sammen med Tuborg og miljøorganisationen Plastic Change, der skal erstatte engangskrus med plastikglas, der kan vaskes igen og igen. De nye glas kan bruges op mod 25 gange, før de er udtjent og skal genanvendes.

“

Projektet er en vigtig sejr i kampen mod unødvendig engangsplastik. Det vil også forandre den brug-og-smid-væk-kultur, som er en af kerneudfordringerne i forhold til den stigende mængde plastaffald.

*Henrik Beha,
stifter af Plastic Change*

De fire festivaler, der tilsammen havde mere end 400.000 gæster sidste år, regner med at spare to millioner plastikglas.

”Projektet er en vigtig sejr i kampen mod unødvendig engangsplastik”, siger Henrik Beha, der er stifter af Plastic Change.

Det koster rigtig mange ressourcer at producere og transportere engangsglas, der bare bliver brændt af efter brug, forklarer Plastic Change, der er glade for den nye genbrugsløsning.

”Det er første gang, at de fire festivaler arbejder sammen, og de skal have ros for sammen med Tuborg at gøre en indsats for at knække kurven for plastaffald ved at indføre et standardiseret genbrugsplastglas. Det vil også forandre den brug-og-smid-væk-kultur, som er en af kerneudfordringerne i forhold til den stigende mængde plastaffald”, siger Henrik Beha. ■

FOTOS: AXEL FASSIO/CIFOR (CC BY-NC-ND 2.0)

Billige solceller giver lys til verdens fattigste

Solceller og off grid-anlæg spreder sig hastigt i udviklingslandene.

*Af Anders Seneca Bang og Thomas Gringer Jakobsen,
Verdens Bedste Nyheder*

Mellem 2011-2016 er antallet af mennesker med adgang til bæredygtig strøm fra off grid-anlæg seksdoblet, fra 20 millioner til 133 millioner mennesker, viser tal fra IRENA, det internationale agentur for vedvarende energi. Det er især solceller, der stormer frem, fordi prisen hurtigt er faldet voldsomt.

Off grid-anlæg producerer vedvarende energi lokalt gennem små vandkraftværker, biogas, vindmøller eller solceller, i stedet for at man skal trække dyre højspændingsledninger fra et kraftværk over lange afstande.

”Vi begynder at forstå, hvordan lokalt produceret vedvarende energi forvandler livet for dem, der får adgang til den, og hvordan det bringer stabilitet og muligheder til millioner af mennesker over hele verden,” siger Dr. Rabia Ferroukhi, vicedirektør fra IRENAs afdeling for viden, politik og finansiering.

Verden over mangler 1,1 milliarder mennesker adgang til strøm. For verdens fattigste kan selv små solcellelamper ændre tilværelsen, når butikker og lægeklinikker kan holde åbent efter solnedgang, eller børn kan læse lektier om aftenen. En stor del af off grid-anlæggene driver dog også større ting som mobilmaster, vandpumper og gadebelysning. ■

Landbruget og danskerne er klimamotiverede – hvor er politikerne?

Af Per Kølster, formand for Økologisk Landsforening

Økologisk landbrug indeholder markante fordele for klimaet, men der er også udfordringer.

Fravalget af energikrævende kunstgødning og pesticider samt mindre gødning er godt for klimaet. Økologer har også mange efterafgrøder og flerårige græsmarker i sædskifterne, som trækker CO₂ ud af luften. Ligesom økologer arbejder for en mere klimavenlig balance mellem dyr og planter i landbruget, og mellem kød og plantebaseret mad på tallerkenen. Blandt klimaudfordringerne er et typisk lavere udbytte i marken, mindre intensiv husdyrproduktion og mekanisk jordbearbejdning.

Klimaaftrykket for økologiske og konventionelle fødevarer er på samme niveau, også målt per kg produkt, når man følger de gældende EU-guidelines for livscyklusvurderinger, altså en vurdering af produkters miljøbelastning i hele deres livscyklus, fra "vugge til grav". Men både det økologiske og konventionelle landbrug i Danmark er langt fra at være i mål i forhold til klimaet. Vi skal alle stramme balderne gevaldigt. Den situation, vi er i nu, handler ikke om at skændes med nogen om, hvem der marginalt er de mindst ringe. Den handler om, at der skal sættes ind overalt i landbruget.

Stærk vilje til omstilling

I sommer fremlagde Økologisk Landsforening en ny, omfattende klimapolitik. I efteråret fulgt op af en konkret "model for balancerede klimaregnskaber i landbruget". Det er der kommet

Vi skal alle stramme balderne gevaldigt. Den situation, vi er i nu, handler ikke om at skændes med nogen om, hvem der marginalt er de mindst ringe. Den handler om, at der skal sættes ind overalt i landbruget.

*Per Kølster,
formand for Økologisk Landsforening*

positiv respons på fra klimaorganisationer og politikere. Modellen sikrer, at danske landmænd laver klimaregnskaber og holder sig under et loft for udledning af klimagasser.

Vi oplever en stærk vilje til klimaomstilling blandt de økologiske landmænd, virksomheder, forbrugere og vores køkkenprofessionelle. Det samme gør sig gældende andre steder i landbruget. Landbrugets hovedorganisation, Landbrug & Fødevarer, præsenterede for nylig sin plan for CO2-neutral fødevarerproduktion i 2050. Der er klimamotivation i det danske landbrug, og rigtig mange forbrugere tager også et stigende klimaansvar. Simple råd om mindre spild og mindre kød er til at forstå. De kræver ingen klimamærkning. Men vi har brug for en klimapolitik, der kan mærkes, og som udnytter det klimamomentum og -potentiale, som ligger og venter.

Småskridtspolitik vil ikke gøre en forskel for klimaet, og det vil ikke vinde valgkampe, hvor klimaet fylder mere og mere for vælgerne. Der er behov for markante politiske udspil. Vi har i Danmark endnu ikke en klimapolitik for landbruget. Selv når vi som økologer frivilligt beder om nye klimakrav i dansk økologi, er der gået otte år, før de formentlig endelig færdiggøres i år. Løsningerne skal langt hurtigere i spil. Og selv om klimaministeren, da regeringen offentliggjorde sin klimaplan i efteråret, ikke kunne få øje på andre klimaløsninger i landbruget end at skyde kærnerne, så er der faktisk mange løsninger. I den økologiske fødevareresektor har vi fat i rigtig mange af dem allerede.

Nye klimatiltag

De økologiske landmænd er dybt engagerede i klimaindsatsen, og Økologisk Landsforening arbejder politisk og fagligt for klimaomstilling i økologi og i hele landbruget. Efter flere års politisk arbejde på vegne af økologerne er det nu lykkedes at få Miljø- og Fødevarerministeriets støtte til nye klimakrav i danske og i EU's - økologiregler. Klimaskoler og klimahandlingsplaner hos økologiske landmænd sænker klimabelastningen fra de økologiske bedrifter, og der er lavet et katalog over 40 konkrete og effektfulde handlinger for klimaet. Enkelte økologiske landbrug - endda mælkeproduktioner - er allerede klimaneutrale som følge af den indsats. Økologer er gået forrest i at lægge flere tusinde offentlige køkkener om til økologi og mere klimavenlige og sundere måltider med mindre spild, mindre kød og mere grønt.

Den nye "model for balancerede klimaregnskaber i landbruget", som Økologisk Landsforening lancerede i efteråret, indeholder principper for et CO2-loft på det enkelte landbrug og en opfordring til landbrugets organisationer om at arbejde sammen om en ny klimamodel for landbruget. Økologisk Landsforening tilbyder og samarbejder med kommuner om klimahandlingsplaner til landbrugene for at sænke kommunens klimabelastning og styrke den cirkulære økonomi.

Alle løsninger skal i spil

For 10 år siden lancerede vi en klimastrategi for økologisk jordbrug. Den har vi fulgt og er i dag klar til at gøre et klimatiger-spring i økologien. Vi skal reducere vores energiforbrug og samtidig gerne producere og anvende vedvarende energi – fra vind, sol og biogas. Alle husdyrholdere kan blive endnu bedre til at sikre en høj selvforsyning med foder, så det ikke skal importeres. Ligesom landbruget kan trække mere CO2 ud af luften og opbygge kulstof i jorden ved at plante flere træer, læghegn og striber med vilde planter.

For det danske landbrug og landskab handler det om, at vi i 2050 samlet set skal blive i stand til at lagre mere kulstof i jorden og i biomassen, end det kulstof vi belaster klimaet med. Det er en gigantisk udfordring. Og det er spild af tid at diskutere om det f.eks. er kød eller flyveture, der skal spares mest på. Bæredygtige løsninger skal i spil på alle fronter. ■

Simple råd om mindre spild og mindre kød er til at forstå. De kræver ingen klimamærkning. Men vi har brug for en klimapolitik, der kan mærkes, og som udnytter det klimamomentum og -potentiale, som ligger og venter.

Per Kølster,

formand for Økologisk Landsforening

Økologisk Landsforening

Økologisk Landsforening er et fællesskab for økologiske landmænd, virksomheder og forbrugere, som arbejder med nye løsninger inden for økologien. Blandt deres målsætninger er at udbrede økologien, skabe fællesskaber og engagement, skabe en lokalt forankret og aktiv forening, samt at udvikle økologien ikke mindst i forhold til bæredygtighed. Per Kølster er formand for Økologisk Landsforening.

Holdningerne i klummen er udtryk for skribentens holdning og deles ikke nødvendigvis af Merkur Andelskasse.

Luftakrobat i frit fald: Vibe i knibe

Siden 1970'erne er den danske bestand af viber faldet fra mindst 100.000 ynglepar til omkring 25.000. I foråret 2019 har Dansk Ornitologisk Forening indledt et samarbejde med Landbrug og Fødevarer om at standse vibens tilbagegang i landbrugslandet.

Af Jan Skriver, freelancejournalist i DOF

Der var engang, da danskerne ringede ind til deres avis, straks de så forårets første vibe på himlen eller marken. Og hvis man var en seriøs avis, der tog sine læsere alvorligt, så skrev man mindst én en-spaltet artikel, hvor man meddelte, at nu er viben kommet, så foråret er lige om hjørnet. Sådan er det ikke nødvendigvis længere. Der er både blevet færre aviser og viber, men her skal det ikke handle om dagbladenes vilkår, men om vibens.

Den smukke vadefugl med de runde vinger og akrobatiske tilgang til flyvningen er bestandsmæssigt i frit fald. Men det behøver ikke at være sådan. Viben vil igen kunne blive "kendt af ethvert

barn", som det hed, dengang viben yngede i alle landbrugsområder og på alle enge i Danmark.

For det skorter ikke på viden om vibens vilkår, og man kan snildt give vadefuglen en håndsækning, bare der er vilje til det, mener ornitologen og naturmennesket Niels Andersen fra Svendborg. Han er en af Dansk Ornitologisk Forenings (DOF) ildsjæle og vibeforkæmpere. Den fynske fugleman har lavet en "manual til flere viber på markerne", der skal være med til at bremse nedturen for vadefuglen, der engang var karakterfuglen over dem alle i det danske kulturlandskab.

Manualen er en håndgribelig brugs-

anvisning til landmænd, som vil gøre en indsats som værter for viber. Med Niels Andersen som primus motor og med afsæt i manualen har DOF i foråret 2019 indledt et samarbejde med Landbrug og Fødevarer. Det sker med en fælles folder, der giver forslag til, hvordan landmænd frivilligt kan hjælpe de trængte vadefugle.

Vibelandets storhed og fald

"Danmark er blevet ugæstfrit set fra en viber vinkel. På en skala fra 1 til 10, hvor 10 er det bedste, vil jeg give det dyrkede danske land bundkarakteren 1 som levested for viber. For 100 år siden høstede det danske bondeland et 10-tal for

sin venlighed over for viben”, siger Niels Andersen.

DOF kan i kraft af sine årlige systematiske punkttællinger fra hele landet dokumentere, at viben i gennemsnit er gået tilbage som ynglefugl med mere end to procent om året siden 1976, da landsbestanden blev vurderet til at tælle mindst 100.000 ynglepar. Tre ud af fire viber er forsvundet i løbet af 40 år.

”De seneste ti år er den gennemsnitlige tilbagegang vokset. Nedturen er accelereret dramatisk, og den vil fortsætte, hvis ikke vi gør en indsats. Men det gør vi nu i et samarbejde med landbruget, som vi udstyrer med viden om vadefuglen, mens vi giver gode råd om viben og drift af markerne”, siger Niels Andersen, der i en årrække har nærstuderet et cirka 1.250 hektar stort landbrugsområde i det sydfynske vest for Svendborg. Området er et typisk dansk landbrugslandskab med dræned markflader og monokulturer.

Han har talt og fulgt alle vibeparrene fra 1. marts til 1. juli, og fra sæson til sæson har han registreret, hvad landbrugets dyrkningsmetoder betyder for artens succes med æg og unger.

På baggrund af sine minutiøse undersøgelser, der har været et studium i vizens fald, har han uddraget anvisninger til større venlighed over for viben i det dyrkede land.

Og Niels Andersen, der sidder i Svendborg Kommunes grønne råd, har lavet en aftale med den sydfynske kommune om, at landmænd kan få gratis konsulentbistand og kompensation, hvis de

på deres marker laver lærkepletter og vibelavnninger.

Vådt forår er vand på vibens mølle

Den fynske viber-ekspert har et slogan, der lyder ”Jo vådere, jo viber”. Det er frit oversat fra det engelske ”The wetter, the better”.

For det er ganske vist, at der skal våde lavninger til, før viben trives og har ynglesucces.

”Et regnfuldt forår talte jeg 116 vibenlige våde lavninger i mit undersøgelserområde, og dén sæson var der dobbelt så mange vibepar som normalt. Der er næppe tvivl om, at den rigelige nedbør, vi oplever i kraft af klimaændringerne, vil kunne hjælpe viben på rette vej”, siger Niels Andersen.

”Men hvis de fugtige forhold fører til mere dræning og flere opfyldninger af lavninger på dyrkede arealer, er vi lige vidt. Der er brug for et paradigmeskift, så vi sætter målrettede initiativer i værk, der specifikt vil gavne viben. Det vil også tilgodese andre arter. Vi må erkende, at viben i Danmark lever mere på landbrugets nåde end på vejrligets ditto. Cirka halvdelen af landets vibepar yngler på dyrkede marker. Den anden halvdel yngler på enge, hvoraf mange forvaltes af landbruget. Vibens ve og vel skal marchere ind i landbrugets tankegods, ellers får vi ikke flere ynglepar”, siger Niels Andersen.

I fuglereservaterne Tipperne, der er ejet af staten, Vejlerne, der er ejet af den naturbevarende Aage V. Jensen Naturfond, og på Nyord Enge, der er ejet af Fugleværnsfonden, er viben i fremgang.

Alle steder bliver der i driften af engene taget hensyn til viben. Det nytter at dyrke viber, påpeger Niels Andersen.

Fra guldalder til monokultur

I tiden efter 2. Verdenskrig ynglede op imod en halv million viber i Danmark.

Det var en epoke, hvor våde enge, græsarealer og høslæt prægede det danske landskabsbillede.

1950'ernes bæredygtige landbrug, hvor antallet af græssende dyr var det højeste i historien, var et viberlandskab i stor skala. Det var før kunstgødning, sprøjtegifte og dræninger af alle lavninger i landet dominerede billedet. Det var en guldalder for engenes og agerlandets fugle og dyr. Så kom traktoren og afløste hesten og satte en udvikling i gang mod et gradvist mere ensartet og intensivt drevet landskab. Viberne, agerhønsene, harerne og sanglærkerne betalte prisen ved at gå dramatisk tilbage i industrilandbrugets markflader af monokulturer.

På en eng med mange par viber har fuglene et kollektivt forsvar over for rovdyr som ræve, der patruljerer i fuglenes yngleområder. Viben er langt hen ad vejen frygtløs, når det handler om at forsvare æg og unger, så en stor tæthed af viber i et område vil kunne genne en fjende på porten. Men i tyndt besatte viber-terræner har rovdyr lettere betingelser. Trods sine akrobatiske evner i luften flyver den danske viber i disse år omkring i en ond cirkel. ■

♥ DOF er kunde i Merkur

Viben og klimaet

På grund af mildere vintre ankommer viberne ofte tidligere til deres danske yngleområder. I ”grønne” vintre overvintrer flere og flere flokke af viber i Danmark. Og viben begynder sin æglægning mere end en uge tidligere end for årtier siden. Da mange græsser vokser hurtigere på grund af mildere vejrlig, kan flere ynglepladser udvikle sig ugunstigt for viben, der ikke ynder høj vegetation. Landbrugets tidlige høslæt, der blandt andet er et resultat af højere temperaturer, er også en ulempe for viben og dens unger.

Bæredygtig bank-alliance *fylder ti år*

For ti år siden var Merkur med til at stifte Global Alliance for Banking on Values. I interviewet her fortæller formand og medstifter Peter Blom fra Triodos Bank om, hvordan bevægelsen blev til, og hvilken udvikling den har gennemgået de sidste ti år.

Af Triodos Bank

Foto: GABV

I år er det ti år siden, at Global Alliance for Banking on Values (GABV) blev stiftet som verdens første netværk af uafhængige bæredygtige banker. De sidste ti år er GABV vokset fra et netværk bestående af ni direktører for bæredygtige banker til at være en stærk aktør for positiv forandring. I dag tæller GABV 54 medlemsbanker verden over, som tilsammen administrerer over 1.000 milliarder danske kroner og beskæftiger omkring 60.000 medarbejdere.

Peter Blom er både formand og medstifter af GABV, og så er han direktør for hollandske Triodos Bank. I interviewet her fortæller han om, hvad GABV har lært fra sine første ti år, og hvor organisationen nu er på vej hen.

Hvorfor startede du GABV?

"Jeg bruger meget tid på at tale til begivenheder relateret til bæredygtig bankvirksomhed. Ved en af disse begivenheder, i midten af nullerne ved Harvard, fandt jeg mig selv i samtale med andre bankdirektører fra ledende bæredygtige banker. Vi faldt i snak om, hvordan vi bedre ville kunne skubbe det finansielle system i en bæredygtig retning, hvis vi arbejdede tættere sammen.

Mary Houghton – den daværende leder af Shorebank, en pionerende Chicago-baseret bank – og jeg selv besluttede derfor at undersøge mulighederne med nogle af vores nærmeste venner inden for bevægelsen for bæredygtig bankdrift i forskellige dele af verden. For Triodos Bank er øget samarbejde en god måde at udvide vores aktiviteter på. Vi kan ikke bare lige blive en stor multinational virksomhed, det ville simpelthen tage for meget tid. I stedet kan vi skabe stor påvirkning igennem samarbejde med ligesindede kollegaer og organisationer.

Vi henvendte os til kollegaer som Fazle Abed, grundlæggeren af BRAC i Bangladesh, og direktøren for den tyske andelskasse GLS, Thomas Jorberg, for at se om de var enige i, at et samarbejde i et nyt netværk kunne gavne os alle. Det var de. Og ud af den idé blev GABV født.

Vi faldt i snak om, hvordan vi bedre ville kunne skubbe det finansielle system i en bæredygtig retning, hvis vi arbejdede tættere sammen.

*Peter Blom,
formand for GABV*

Selvom alt dette tog en del tid, forstod vi hurtigt, at der var et stort potentiale i at skærpe budskabet om bæredygtig bankvirksomhed, at styrke bevidstheden om emnet og begynde at vinde større indflydelse. Men først havde vi brug for et navn, der kunne fungere i en global sammenhæng. *Social Banking* var for radikalt til USA og *Sustainable Banking* var for snævert koblet til miljøet. Så vi landede med *Global Alliance for 'values-based banking'* (GABV). Og som et internationalt netværk har det tjent os godt lige siden.

GABV begyndte sin tilværelse som et netværk for administrerende direktører – det er en betingelse for at blive medlem, at den administrerende direktør deltager i de årlige møder. Men GABV er i dag blevet så meget mere end disse møder."

Startede du GABV pga. finanskrisen?

"Nej, forberedelserne begyndte to år før krisen ramte. Men den betød, at da vi lancerede GABV, ved en begivenhed arrangeret af Triodos Bank i Zeist 2009, så talte vi til et publikum, der forstod, hvad der var ved at ske, og som kiggede efter alternativer til et svigtende banksystem.

Vi var i stand til at vise, at en stærk forbindelse til realøkonomien virkelig er vigtig. De banker der var *'too big to fail'* var eksponerede og sårbare overfor lunerne i den finansielle økonomi og havde, i vores perspektiv, tabt forståelsen for deres rette rolle i at betjene samfundsøkonomien.

Så vi arbejdede intensivt på forskning – som vi fortsat opdaterer og udgiver den dag i dag – for at argumentere for værdibaseret bankdrift. Denne forskning demonstrerer den finansielle modstandskraft, der kendetegner værdibaserede banker, som er tæt forbundne med realøkonomien."

Hvad er GABV's mest betydningsfulde resultater?

"Jeg kan huske, at en af vores bestyrelsesmedlemmer sagde: "Vi har tre år". Derefter ville vi vide, om vi virkelig kunne tilføje værdi og trives som netværk. Ti år senere har vi opnået meget mere, end vi oprindeligt havde håbet. Og det var ikke fordi, vi manglede ambitioner, da vi startede!

GABV handler om at inspirere ikke kopiere. Vi er et virkeligt alsidigt netværk og har blomstret på grund af dette. Vores medlemmer, som opererer på tværs af Asien, Afrika, Australien, Latinamerika, Nordamerika og Europa, står over for forskellige udfordringer, har adopteret diverse forretningsmodeller og betjener forskellige markeder. GABV skaber rum til, at erfarne fagledere kan finde uventet inspiration og praktiske løsninger. For eksempel kan banker inden for mikrofinansiering, der fokuserer på social inklusion i vækstøkonomier bringe løsninger til europæiske banker, som arbejder mere med miljøvenlig finansiering. Denne gensidige deling er kernen i GABV's succes.

Jeg tror, det er berettiget at sige, at vi for ti år siden angreb verdens mest presserende problemer, såsom klimaforandringer, social eksklusion og økonomisk *empowerment*, som separate fænomener. Igennem GABV's arbejde over det sidste årti, så har vi lært, at disse felter er meget mere sammenhængende. Det er derfor, at GABV's årsmøde i Vancouver i år er så vigtigt. ▶

Fordi mødet kombinerer problemstillinger relateret til ligestilling, inklusion og klimaforandringer, og søger at finde helhedsorienterede løsninger på disse.

Jeg er også stolt over den grad af solidaritet og gensidig deling, som GABV har tilvejebragt. Som deltager har man en oprigtig følelse af at tilhøre en bevægelse og ikke kun en fagorganisation for topledere.”

Hvordan har jeres indflydelse i den finansielle sektor udviklet sig i løbet af de sidste ti år?

”I sidste ende har vi leveret på en målsætning om at være en stærk bevægelse for forandring. Der er selvfølgelig altid mere at tage fat på. Men vi er nu meget mere relevante på den globale scene. Vi har bevist, at værdibaseret bankdrift er en rentabel forretningsmodel. Vi taler til globale begivenheder – fra samlinger i Europaparlamentet til møder i Verdensbanken.

Senest påvirkede vi udviklingen af UNEP Finance Initiative’s *Principles for Responsible Banking*, som har potentialet til at ændre på, hvordan verdens største banker opererer. Principperne ville have været meget svagere uden GABV og Triodos Banks indflydelse.”

Hvad er de vigtigste udfordringer fremover – både for GABV og sektoren som helhed?

”Udfordringen for GABV og vores medlemmer er at komme så tæt som muligt på de personer, der er i front for de sociale forandringer og den omstilling, som vi virkelig har brug for.

I sidste ende er det vores udfordring at give mennesker magten; at være et redskab af folket og for folket. Dette er svært at udføre, men mere nødvendigt end nogensinde før. Fordi som pengeinstitutter kan vi kun være effektive igennem mennesker og deres initiativer – initiativer, som de implementerer, og vi finansierer.

Det er sandt, at nogle konventionelle banker måske vil gøre modstand imod omstillingen til en inkluderende, fair og fossilfri økonomi. Disse kræfter er magtfulde. Så vi bliver nødt til at finde troværdige, overbevisende måder at bekæmpe dem på, hvor vi udnytter civilsamfundets magt til at ændre systemet. I sidste instans kan mennesker kræve en anderledes finansiell fremtid. Vi har brug for at give dem redskaberne og inspirationen til netop dette. Vi har brug for at mobilisere denne gruppe på grundlag af en mere simpel og overbevisende fortælling, som almindelige mennesker kan slutte op om.”

Hvad skal GABV’s vigtigste strategiske mål være i fremtiden?

”Jeg er overbevist om, at vi skal være endnu mere relevante i debatten om ansvarlig finans.

Vores hovedfokus skal være at blive mere relevante som en reel faktor i forhold til at ændre dagsordenen i det finansielle system. Det handler ikke kun om at vækste GABV-netværket – selvom vi forventer fortsat at vokse, om end i et mere langsomt tempo. Vores fokus skal handle mere om at være den inspirerende frontløber end blot den voksende niche, der udgør bæredygtig bankdrift.

Vi bør gå efter at vise og dele, hvad der fungerer i banksektoren og være modige i forhold til at pege på, hvad der ikke virker. Vi har friheden til at gøre dette, fordi vi er mere tæt forbundne til realøkonomien end de fleste af vores fagfæller. Og realøkonomien er der, hvor svarene på vores største spørgsmål vil komme fra.

Vi skal bygge videre på at være en inspiration og et praksisfællesskab for andre. Vi ønsker at være et ”redskab til forandring” i et bredere perspektiv. Dette betyder, i min optik, at åbne mere op og kommunikere mere effektivt som netværk.“ ■

Interviewet er lavet af Triodos Bank i forbindelse med GABV’s årsmøde i Vancouver i 2019.

“

Vi bør gå efter at vise og dele, hvad der fungerer i banksektoren og være modige i forhold til at pege på, hvad der ikke virker.

*Peter Blom,
formand for GABV*

Få en uvurderlig it-/web-løsning med ubegrænsede muligheder

Hos Ivaldi skaber vi IT- og webløsninger til både små og store virksomheder. Vi udvikler og hjælper med:

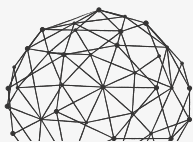
- Hjemmesider
- Webshops
- IT-systemer
- IT-drift
- Online markedsføring
- Tekster og webindhold
- Grafisk design

Vores filosofi er, at dine behov som kunde altid skal være i centrum. Derfor er alle vores IT- og webløsninger også specialudviklede og individuelle.

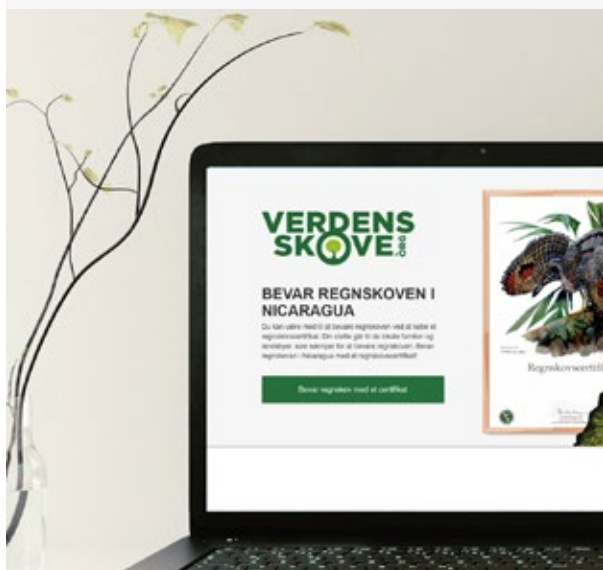
På den måde er vores løsninger langtidsholdbare. Det vil altid være muligt at udvikle sig i vores system ved f.eks. at få nye funktioner og muligheder løbende. Så alt i alt en uvurderlig løsning for dig med ubegrænsede muligheder.

Læs mere på www.ivaldi.dk

ivaldi

IT-LØSNINGER TIL DIN VIRKSOMHED

LØS-market - baner vejen for bæredygtigt indkøb

Plastik i havene, pesticider på grøntsagerne og en halv pose uspiste løg i skraldespanden. Problemerne kan virke uoverskuelige som forbruger, når man forsøger at købe mere bæredygtigt ind.

Indkøbsbutikken LØS market har taget udfordringen op og gjort det nemt for forbrugerne ved at skabe en indkøbsbutik baseret på kerneværdierne:

- Økologi
- Nul emballage
- Mindskning af madspild

I de to LØS market-butikker på Vesterbro og Nørrebro i København kan du købe 100% økologiske madvarer, som hældes direkte op i dine egne beholdere, i papirsposer eller på pantflasker. Her er rækkevis af siloer med diverse tørvarer som ris, bønner og havregryn, og trækker man i silohåndtaget, kan man høre, hvordan risene klinger ned i glasset. Efter en snak ved disken imens der vejes af og afregnes, går man ud ad døren med godt humør og "rent mel i posen".

Den første butik åbnede i Saxogade 77 på Vesterbro i 2016, og den anden butik åbnede i Jægersborggade 20 på Nørrebro. Butikkerne sælger grønt, frugt, gryn, nødder, kaffe, olier, vine, æg og sæbe, og i fremtiden er der planer om at holde madaftener og workshops i Nørrebro-butikkens baglokaler.

Du kan følge med på Facebook, Instagram og på www.loes-market.dk

AI magt til fremtiden!

Emil Månsson er medstifter af Den Grønne Studenterbevægelse og ph.d.-studerende i filosofi. Han spørger, hvem der taler fremtidens og de kommende generationers sag?

Af *Emil Månsson*

“Vi skal have omtanke for fremtiden,” sagde dronning Margrethe i sin seneste nytårstale. Men hvordan udviser et samfund omtanke?

Det havde den konservative politiker og filosof Edmund Burke (1729-1797) et godt indledende bud på, da han i 1790 skrev, at et samfund bør betragtes som “et partnerskab ikke kun mellem de levende, men mellem de levende, de døde og de endnu ufødte”. Problemet er bare, at Burkes ideal synes systematisk undermineret siden dengang. For hvem repræsenterer børnene, ungdommen og de endnu ufødte i det repræsentative demokrati? Kort sagt, hvem taler fremtidens sag i dag?

Det er en udbredt anklage i den politisk-filosofiske litteratur, at det moderne demokrati lider af kronisk kortsigtedhed. Det har for så vidt altid været demokratiets akilleshæl: her får vi, hvad vi bestiller (nu og her), ikke hvad vi behøver (på sigt og sammen). Men hvor vores egen *short-term bias* længe er blevet set som et problem i forhold til det, der på fagsprog kaldes *intragenerationel retfærdighed* – dvs. når konsekvenserne af vores adfærd rammer andre nulevende mennesker, f.eks. i andre lande eller andre sociale klasser – så sætter klima- og biodiversitetskrisen

samtidig spot på en anden dimension: problemet vedrørende *intergenerationel retfærdighed* – dvs. når konsekvenserne rejser i tid, på tværs af generationsskel, og rammer mennesker i fremtiden.

Man kan naturligvis sætte spørgsmålstegn ved vores altruistiske indsats og vores reelle politik på området, men ingen kan benægte, at det intragenerationelle ansvar i dag er blevet en del af det officielle klimaarbejde – ikke mindst i FN-regi og i form af klimabistand. Men imens halter den intergenerationelle retfærdighed efter, og det kan undre, al den stund at idéen om at hjælpe vores efterkommere velsagtens burde være en bred, politisk vindersag? Spørgsmålet er så bare, om vi simpelthen er for egoistiske til at give fra os i dag, for at andre kan trives i fremtiden? Eller måske ved vi bare ikke, hvordan vi skal komme problemet i møde?

Omsorg for fremtiden

Hvis vi med alt, hvad mennesket er i det 21. århundrede, inklusive vores egen teknologiske formåen, skal lære at leve i harmoni med naturen – og det er den

“

Spørgsmålet er, om vi simpelthen er for egoistiske til at give fra os i dag, for at andre kan trives i fremtiden?

Emil Månsson, medstifter af Den Grønne Studenterbevægelse

egentlige øvelse her, snarere end at få klimaet under kontrol – så kræver det ikke bare en grøn omstilling af diverse sektorer, men en helt anden indstilling til måden, vi lever sammen på. Og så må vi også være parate til anderledes radikale reformer, og ikke kun af vores økonomi, men af vores politiske indretning.

Jeg har tidligere foreslået (i Eftertryk Magasin 15.08.18), at idéen om omsorg for fremtiden kan fungere som en slags akse for den rette omstilling til den rette indstilling. Begrebet har jeg fra den tysk-amerikanske filosof Hans Jonas (1903-1993) og hans udkast til en “etik for den teknologiske civilisation”, som det hedder i undertitlen til *Ansvarsprincip* fra 1979. Jeg kan ikke gå i dybden med mellemregningerne her, men det korte af det lange er, at omsorg for fremtiden i mere praktiske termer kan oversættes til omsorg og ansvar for alt det, vi deler med fremtidens borgere: vand, luft, skov, natur, øko- og klimasystemer, men også sådan noget som fælles kulturarv. Kort sagt alt det, man på engelsk kalder *commons*, og som bedst oversættes til fælleder eller alminding (en slags allemandseje, men med fokus på fælles ansvarsfølelse frem for ejerskabsfølelse).

Så langt, så godt. Det næste skridt på vejen mod intergenerationel retfærdighed bliver nu at se på, hvordan dette klode-, klima- og fremtidshensyn omsættes til politisk handling, eller rettere, til parlamentarisk forandring. Kort sagt, hvordan tager vi bedst vare på i morgen i dag?

Her kan vi i første omgang se på, hvad andre lande har gjort. Hvorfor ikke lære af Norges paragraf 112 om langsigtet beskyttelse af naturens ressourcer tilbage fra 1992? Eller af Finlands Komité for

Fremtiden fra 1993? Eller af Wales' omfattende Well-being of Future Generations Act fra 2015? Eller vi kan kaste blikket over Atlanten, til Ecuador og Bolivia, hvor man siden 2008 og 2010 har anerkendt selve Moder Jordens egne, særskilte rettigheder, og således i dag kommer tættest på at møde idealet om udstrakt solidaritet med og omsorg for naturen og kloden.

Mulighederne er mange, men pointen er simpel: hvis vi ellers vil, så kan også Danmark relativt nemt komme i gang med at forandre og fremtidssikre selve vores demokrati. Det kræver i første omgang kun, at vi adopterer og helst videreudvikler på andre landes eksisterende gode eksempler. Så hvad venter vi på?

Institutioner for fremtiden

Det springende punkt for enhver samtale om intergenerational retfærdighed er for mig at se dette: Er vi parate til at opgive dele af vores øjeblikkelige suverænitæt til fordel for fremtiden, og hvis ja: Hvordan designer vi så institutioner – i første omgang politiske, men ikke kun – som fremmer fremtidige borgers særskilte interesser? Med andre ord, hvordan fremtidsorienterer vi vores nu-fikserede demokrati?

Det er selvfølgelig ikke helt lige til. For det første kan man spørge: Hvis det politiske system er så blindt for det lange perspektiv, som jeg og andre påstår, hvad vil en sølle lovændring så rykke ved det store billede? Ja, vi vil sandsynligvis se en række klimaretssager imod danske regeringer og/eller den danske stat, ligesom i udlandet. Men vi vil sandsynligvis også se et politisk system, som relativt let ryster retssagerne af sig igen – som vi også har set i udlandet. Og desuden: en løsning, hvor det til syvende og sidst er civilsamfundets rolle at sørge for, at retfærdigheden sker fyldest ved hjælp af klimaretssager, holder ikke i længden.

Problemet består med andre ord, så længe den langsigtede og progressive lov blot fødes ind i et i øvrigt kortsigtet og fastlåst system. Derfor må den fremtidsfokuserede lovgivning (a la Norges §112) samtidig følges op af en reformation af den politiske hardware (a la Finlands Komité for Fremtiden, men med reel beslutningsmagt). For først når den parlamentariske proces *af sig selv* tager vare på vores fælles fremtid, til alle tider, har vi håb om reel forandring. Og så skal vi også lige have resten af verdens lande med på vognen – men jeg sagde jo også kun, at det var nemt at komme i gang, ikke i mål.

Herhjemme har forfatterne til bogen *Tæm Eliten* fra 2017 foreslået oprettelsen af et såkaldt Borgerting på 300 tilfældigt udvalgte borgere, som sammen med Folketinget skulle udgøre den lovgivende magt. Og det er den tanke, jeg i revideret form vil slutte af med her, nemlig med idéen om et *Fremtidsting* – dvs. et politisk organ a la Borgertinget, men med særligt mandat til at bremse og måske ligefrem gennemtrumfe lovgivning, som henholdsvis truer eller fremmer fremtidige generationers særlige behov og interesser.

Hvordan et sådant Fremtidsting mere præcist kan skrues sammen, er et åbent spørgsmål. Men én ting er sikkert: vi kan gøre meget – og også meget mere, end vi gør i dag – for at hjælpe både vores egne efterkommere og Jordens øvrige fremtidige generationer. Spørgsmålet er bare, hvor langt vi er villige til at se. Og ikke mindst, hvor langt vi er villige til at gå for andre end os selv. ■

Emil Månsson er medstifter af Den Grønne Studenterbevægelse og ph.d.-studerende i filosofi ved University of Iceland. Artiklen er tidligere bragt af onlinemediet Zetland i en længere version.

Generalforsamling i Merkur

Den 30. marts 2019 afholdt Merkur den årlige generalforsamling, som i år fandt sted i København. Om formiddagen havde vi inviteret til seminar om FN's 17 verdensmål for bæredygtig udvikling, hvor vi fik besøg af Katherine Richardson, professor ved Københavns Universitet og medlem af FN's Verdensmålspanel. Både Katherine og de mange andelshavere, der brugte en lørdag i selskab med Merkur, var med til at skabe en spændende og lærerig formiddag, hvor vi fik diskuteret verdensmålenes potentiale.

Derudover var andelshaverne som sædvanligt samlet til den ordinære generalforsamling, hvor der bl.a. skulle vælges nye medlemmer til Merkurs repræsentantskab. Det er med stor glæde, at vi kan byde velkommen til Maja Wenzel Ørum-Nielsen, Hilde Kjelsberg og Mette Skøt i repræsentantskabet. En stor tak skal også lyde til Martin Manthorpe, Peer Jøker og Thomas Bagge Olesen, som er trådt ud.

Hilde Kjelsberg er desuden blevet valgt ind i Merkurs bestyrelse. Hilde er

kreditchef og direktionsmedlem i Den Nordiske Investeringsbank, som finansierer projekter, der blandt andet fremmer begrænsning af forurening, bedre ressourceudnyttelse og reducere af klimaforandringerne. Med mere end 30 års erfaring fra international finansiering, og sit store engagement også i den samfundsmæssige side af bankvirksomheden, er vi sikre på, at både bestyrelsen og Merkur vil få stor glæde af Hilde som bestyrelsesmedlem.

Ny afdelingsdirektør

Den 1. december 2018 kunne vi byde velkommen til Ulrik Ryel-Jepsen, der er ny afdelingsdirektør i Merkur København. Ulrik erstatter Claus Skytt, der fortsætter som erhvervskundechef i afdelingen.

Med en baggrund fra Handelshøjskolen startede Ulrik i Lån & Spar Bank for over 12 år siden. Her har han været ansat i forskellige lederstillinger, senest som filialdirektør. I Merkur er han allerede nu godt i gang med det nye job, hvor han er dybt engageret i Merkurs udviklingsarbejde. Ulrik er 42 år gammel og bor i Birkerød med sin kone og deres to børn på 7 og 3 år. Fritiden går mest med familien, men når tiden er til det, sætter han også pris på en tur på mountainbike i Rude Skov.

Nu kan du bruge Apple Pay

Merkur Andelskasse kan nu tilbyde vores kunder endnu en betalingsløsning. Apple Pay virker ved, at du tilknytter dit betalingskort, og derefter kan du betale nemt og hurtigt med din mobil i butikker, i apps eller på nettet.

Dine kortoplysninger er beskyttede, da de hverken bliver gemt på din enhed eller delt med forhandleren, når du betaler. Du kan tilknytte Visa og Visa/Dankort til Apple Pay. MasterCard kan først benyttes fra slutningen af 2019. Dankort kan ikke tilknyttes Apple Pay.

☞ Læs mere om Apple Pay på www.merkur.dk.

Ændring i Merkurs direktion

Merkurs bestyrelse og forretningsdirektør Jan Klarbæk er blevet enige om at stoppe samarbejdet, hvorfor Jan Klarbæk forlader sin stilling i Merkur Andelskasse.

Bestyrelsen takker Jan Klarbæk for hans indsats for Merkur. Indtil Merkur har fundet en ny forretningsdirektør, varetages Jan Klarbæks opgaver af den øvrige direktion.

Nyt om medarbejdere

Liva Johanne Ehler Molin er blevet fastansat i Merkurs kommunikationsafdeling pr. 1. januar 2019. Liva har forinden været ansat i forskellige vikariater i samme afdeling, og har tidligere arbejdet som freelance journalist.

Mikkel Palsby er tiltrådt som ny risikansvarlig den 1. maj 2019. Mikkel kommer fra en stilling som økonomi- og risikomedarbejder i Coop Bank og er, ved siden af sit arbejde, engageret i familievirksomheden Ole Palsby Design. Han erstatter Søren D. K. Sørensen, der går på pension d. 30. juni 2019.

Dorte Skovfoged Gertsen er fastansat som administrativ medarbejder i Merkurs investeringsafdeling pr. 22. januar 2019. Dorte kommer fra en lignende stilling i Spar Nord.

Steffan Storgaard Mortensen er ansat som kundefrådgiver i Merkur Hverdag pr. 1. januar 2019. Steffan kommer fra en stilling som kundefrådgiver i Nykredit Bank.

Fratrådte: Torben Høgaard Nielsen fra-træder pr. 30. juni sin stilling som leder for Service og Produktionsafdelingen. Vi takker for indsatsen til dem, der forlader Merkur, og byder de nye medarbejdere velkommen.

Internationale impact-investorer skyder millioner i Merkur

Merkur Andelskasse kunne for nyligt byde velkommen til to nye internationale investorer, som til sammen har investeret 20,6 mio. kr. i Merkur.

Helenos Fund har besluttet at investere for 7,5 mio. kr. andelskapital i Merkur. Helenos Fund er en *private equity fund*, der forvaltes af belgiske Inpulse, som har stor viden om impact investeringer med særligt fokus på socialt ansvarlige finansielle institutioner i EU, Mellemøsten og Nordafrika.

Den anden investor er den schweiziske bank Alternative Bank Switzerland, som har valgt at placere 13,1 mio. kr. i Merkur. Dette gør den schweiziske bank til Merkurs andenstørste investor. Alternative Bank Switzerland er ligesom Merkur en værdibaseret bank, som gennem udlån og investeringer fremmer projekter inden for klimavenlige boligformer, vedvarende energi, økologisk landbrug og sociale organisationer. Bankens motivation for at investere i det danske pengeinstitut er bl.a. at øge deres egen samfundspåvirkning ud over de schweiziske grænser.

I Merkur er vi i sagens natur glade for de to investeringer.

"De styrker udviklingen af andelskassen og øger vores mulighed for at få pengene ud at arbejde som fornuftige udlån, der skubber samfundsudviklingen i den bæredygtige retning", siger adm. direktør Lars Pehrson.

MINE PENGE GØR GAVN

Som kunde i Merkur er du med til at gøre en forskel.

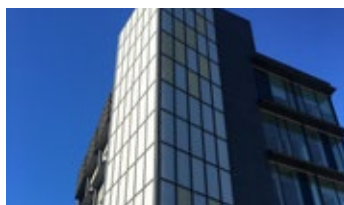
www.minepengegørgavn.dk

ECOSPARKLES

- blev etableret i 2016 af Nanna Stofberg, som forhandler plantebaseret og bæredygtigt kosmetisk glimmer. Hele EcoSparkles' sortiment af glimmer er certificeret bionedbrydeligt og baseret på cellulose fra europæiske eucalyptusplantager. Virksomheden ønsker at skabe opmærksomhed omkring vores plastikforbrug og donerer årligt 8% af deres overskud til projekter, der bekæmper plastikforurening.

ecosparkles.co

SOLARCOOLING

- ønsker at opfylde det moderne samfunds krav om indeklima og komfort i bygninger med respekt for miljø og klima. Derfor arbejder de både med energieffektivisering og udvikling af bæredygtig indeklimateknologi, hvor de bruger solenergi og overskudsvarme til at lave f.eks. køle- og ventilationsløsninger. Det reducerer udgifterne til nedkøling af bygninger, og som konsekvens heraf bliver CO2-udledningen også reduceret markant.

solarcooling.dk

13,5% af Merkurs udlån går til miljø og energi, herunder bæredygtige bygninger, miljøvenlige virksomheder og transportmidler og bæredygtig produktion og handel.